

המוסד לביטוח לאומי

מינהל המחקר והתכנון

מפעל מיוחד
לחונכות ילדי אסירים

מס' 31

מפעלים מיוחדים

ירושלים, אדר ב' התשמ"ט, מרס 1989

המוסד לביטוח לאומי
מינהל המחקר והתכנון

מפעל מיוחד
לחונכות ילדי אסירים

דבי עובדיה

ה ק ד מ ה

באפריל 1986, פנתה הרשות לשיקום האסיר בניהולו של מר א. הופמן, אל המוסד לביטוח לאומי בבקשה שהמוסד יצטרף אליה לפרוייקט חדשני שלמיטב ידיעתנו לא היה קיים עד אז, לא בישראל ולא בעולם.

במהלך עבודת הרשות עם אסירים ומשפחותיהם, התגלה כי אחת החוליות החלשות במשפחת האסיר, היינו הילדים במשפחה, מוזנחת מאוד על ידי נותני השירותים לאוכלוסייה זו. חוסר יכולת ההורים לספק מסגרת משפחתית תקינה בעת מאסר האב, היווה דחיפה ליזום תוכנית אשר תהווה משענת יציבה ותומכת בילדי האסירים במשך תקופת המשבר. ההערכה והצפיה היו שבאמצעות התערבות מתאימה ניתן יהיה לשבור את המעגל של התנהגות אנטי-סוציאלית, המועברת מאב לבן.

המוסד לביטוח לאומי, באמצעות היחידה למפעלים מיוחדים, נענה בחיוב לפנייתו של מר הופמן. ההצעה אושרה כפרוייקט של האגף לילדים וגמלאות מחליפות-שכר בראשותה של גב' רינה ברקאי. את המחקר המלווה ביצעה הגב' דבי עובדיה מהיחידה למפעלים מיוחדים, לאחר שד"ר פול קינג הכין את מערך המחקר ואסף את חומר הרקע לדו"ח, שניהם בהדרכת מנהלת היחידה, הגב' נעמי פינטון.

הרשות התחילה את ההכנות לפרוייקט בריכוזה של הגב' דבורה לוז ובעזרת הגב' דרורה אמיר. שישה חודשים ארוכים הוקדשו להכנת תשתית לפרוייקט ושישה חודשים נוספים להפעלתו.

תודתנו נתונה למאמצים המיוחדים של מר אייל גובר, מענף עבודה סוציאלית בשירות בתי הסוהר. מר גובר השיג שיתוף פעולה בין הגורמים במסירת נתונים, דבר שאיפשר איתור המשפחות המתאימות לפרוייקט ואת קיום הביקורים הקבוצתיים של הילדים אצל אבותיהם בכלא.

תודתנו גם לעובדים הסוציאליים בבתי הכלא, שתרמו רבות ליכולת האבות להתמודד עם ביקורים אלה. העבודה המסורה והעקבית של החונכים עם הילדים איפשרה את הפעילות השוטפת והמוצלחת של הפרוייקט.

החונכים קיבלו מלגות מהיחידות הבאות: היחידה למעורבות חברתית בניהולו של מר רוני ארז באוניברסיטה העברית בירושלים, והיחידה לפעולות רווחה בניהולה של הגב' בת-שבע לוי באוניברסיטת בן גוריון בנגב. המלגות שיחידות אלה נתנו לחונכים היוו תרומה משמעותית ביותר להקמת הפרוייקט.

ובסוף יש לברך את הילדים ומשפחותיהם שהשתתפו באומץ ובהתלהבות בפרוייקט נסיוני זה. תודות לתגובותיהם החיוביות, הפרוייקט היום ממשיך ומתפתח באזורים שונים בארץ. תקותנו שהודות לפרוייקט זה נפתחה דלת חדשה לשיקום משפחות אסירים ולהפחתת הפשע בישראל.

י. תמיר

סמנכ"ל מחקר ותכנון

תוכן העניינים

עמוד

1	סקירת ספרות
10	הצגת הפרוייקט
17	המעקב המחקרי
21	משתתפי הפרוייקט
30	הדרכה לחונכים
39	פעילות בחונכות
43	חוות דעת המשתתפים על הפרוייקט
49	סיכום
52	המלצות
55	ביבליוגרפיה
	לוחות
	נספחים

סקירת ספרות

ייעוץ אינדוידואלי לילדי אסירים הינו פרויקט מיוחד במינו ברפורמה של מערכת העונשין. למיטב ידיעתנו, לא קיימת ספרות המזכירה טיפול פרטני באוכלוסייה זו.

הסקירה הנוכחית מתמקדת בשני תחומים: ספרות המתייחסת לבני משפחות של אסירים, עם הדגש סלקטיבי על השפעת המאסר על הילדים; ספרות על הוראה פרטית.

מספר מחקרים, שהתפרסמו לאחרונה, מתייחסים למשפחות האסירים "כקורבנות נשכחים" של הפשע. מוסדות עונשין מסוימים יזמו תוכניות ייעוץ, המכוונות למשפחות האסירים. תשומת לב, הניתנת למשפחה הגרעינית, הינה תפנית בולטת מהייעוץ ומהטיפול האינדוידואליים הניתנים לאסיר בלבד. השיקולים לתפנית זו מושפעים מאסכולה קטנה בספרות, שטוענת כי באמצעות תוכניות אלה אנו מחזקים את היחידה המשפחתית, מאפשרים השתלבות האסיר במשפחה ובקהילה לאחר המאסר ומפחיתים את הסיכויים שהילדים יכנסו למעגל חיים של עבריינות.

המחקר היסודי הראשון, שהתמקד בבעיות היום-יומיות של משפחות האסירים, נערך על ידי Morris (1965). היא מצאה שבין הבעיות העיקריות, שאיתן מתמודדת המשפחה, היו: סטיגמטיזציה, מימון משק הבית, בדידות, חינוך הילדים וביקורם בבית הסוהר. מחקרה אמנם מדגיש את הדינמיקה החברתית של המשפחה בתנאי כליאת הגבר, אך הוא עדיין אינו מודל לחקירה הולמת של ילדים (שם). מאז מחקרה של Morris, נערכו מספר מחקרים ותוכניות, וכן הוקמו לשכות לשירותים חברתיים המתעסקים בנושא מצבן של משפחות האסירים.

רוב תוכניות הטיפול והמחקרים בתחום האסיר ומשפחתו התמקדו ביחסים בין בני הזוג. כאשר מדובר ביחסים אסיר-ילד, תשומת הלב הוקדשה לקשר בין האם הכלואה לילדיה (ראה Zalba, 1964; McGowan; 1976).

מחקרים רבים מסתמכים על ראיונות עם נשות האסירים כדי לקבל אינפורמציה. לעיתים קרובות מחקרים אלה מגלים, שאמצעי ההגנה שבהם

נוקטת האם - בדרך כלל להסתיר מילדיה את ידיעת האמת - משפיעים על הילדים יותר מאשר המאורעות עצמם. Wilmer (1966) ואחרים רואים בהעלמת מקום הימצאו של האב משתנה פסיכולוגי עיקרי בהתנהגות המופרעת של ילדי אסירים (Sack, 1976; Morris, 1965; Lowenstein, 1984). לעומת זאת Bakker (1978) ואחרים מצאו שאימהות הודיעו על המאסר לילדיהן, אך מנעו אינפורמציה זו מהשכנים ומחברים. בשני המקרים, ההסתרה וההודעה, הנשים הונעו על ידי תגובות החברה הצפויות וניסו לעצור חלק מתוצאותיהן השליליות.

היעדרות האב במשפחות האסירים אינה מעוררת אהדה בחברה ואינה גורמת ליתר התלכדות בתוך המשפחה. להפך, יש לה השפעות בלתי רצויות על כל בני המשפחה, ובמיוחד על הילדים. הסמפטומים הדומיננטיים הם סטיגמה ודה-מורליזציה, סטיגמה מוזכרת כתופעה עיקרית אצל Anderson (1966) ו-Sack (1976).

Perry (1973) מדגיש את ההתרחקות והניתוק, שאותם מטילה החברה על המשפחה, שכושרה לתפקד כיחידה בת קיום נפגמת כתוצאה מכך. הילדים, בעקבות הלחצים החברתיים, מאבדים את יכולתם להזדהות באופן חיובי עם ההורה הכלוא. Perry מציין ש"לכל הילדים יש מעצור רגשי לגבי האב הכלוא... מצידם שהוא לא יחזור הביתה". כאן היעדרות האב אינה זמנית. חזרתו הצפויה מקנה לו נוכחות תמידית.

Sack (1977) מדווח על טיפול קליני במסגרת שישה Case Studies, שבהם ילדי אסירים הפגינו התנהגות אגרסיבית ואנטי-חברתית. Sack ראה בהתנהגות זו העמדת פנים, המיועדת לשמור על הקשר עם האב "האבוד" אשר זוהה כעת כרע. עבור Sack עידוד המגעיים בין הילד לאב עשוי לחזק את האלמנטים החיוביים שמהווים את הקשר "האמיתי" בין הילד לאביו. Morris (1965, 1967) משערת, שחיקוי האב גורם לפשיעה פחות מאשר דחיה על ידי האב.

Weintraub & Shwartz (1974) מדברים על הצורך בייצוב מצבה הרגשי והנפשי של האישה, כהכנה לקראת חזרת האסיר לחיי הקהילה. הם מוסיפים וממליצים, שהילד יבקר את אביו, ושמתנדב (זכר) יסייע לילד, על מנת להחדיר בו אמון ולעזור לו להתגבר על הסטיגמה החברתית ורגשות האשם.

מחקרים, הבודקים דגמי התנהגות של ילדי אסירים, זהירים בהסקת מסקנות באשר לקשר הסיבתי בין התנהגות זו לעובדת המאסר. השאלה היא האם

ההורים מחזקים תכונות אשר כבר קיימות בילדיהם, או האם הם יוצרים אותן על ידי היעדרותם. Herjanic & Robins (1976) מסיקים שתכונות סביבתיות, ולא גנטיות, הן האחראיות להעברה הבין-דורית של פעילות פלילית. ממצאי מחקר נוסף מציעים, שלילדי עבריינים היו נטיות לעבריינות, סוצאפטיה, פשיעה, אלכוהוליזם ותלות בסמים (ראה Guze ואחרים, 1970). Moerk (1973) טוען, ש"יחסים לא הרמוניים במשפחה לפני שהאב עזב את המשפחה, או מודל התפקיד של אחד ההורים, היו יכולים להוות את הגורם הראשוני להפרעת ילדיהם". אדד וסדן (1987, עברית) מסיקים, שהיעדרות האב הינה הגורם הראשוני לזמות עצמית מדרדרת ולהסתגלות גרועה.

הסתגלות

מאסר האב הוא אחד ממצבי הלחץ והמשבר החריפים ביותר. קרוב לוודאי, שהילד נתון אז במערבולת רגשית חריפה במיוחד. התמודדות עם המצב, על השלכותיה הפסיכולוגיות והקיומיות, והתמודדות עם הסטיגמה החברתית עלולות לערער את הסתגלות הילד ואף לשבשה כליל.

המשפחה היא בסיס ליצירת הקשרים החברתיים ולתהליך הסוציאליזציה. ילד אשר יחוש אהוב ומקובל ואשר תנתן לו האפשרות למצות את משאביו - הדבר יבוא לביטוי בהסתגלותו החברתית (סדן, 1987).

הסתגלות קוגניטיבית

סנטרוק (1970) מצא, שרמת המשכל וההישגים הלימודיים נמוכים אצל נעדרים אב יותר מאשר ילדים, שאביהם היה בבית. הם גם נוטים לנשור מביתה"ס מוקדם יותר מילדים אחרים. נשירה מוקדמת, מגבילה כמובן, את האלטרנטיבות להישגים כלכליים ולסטטוס חברתי בעתיד.

תפקוד תקין של המשפחה ויחס חם ואוהד של האב כלפי ילדיו עודד מיצוי הפוטנציאל האינטלקטואלי. היעדרות האב מסיבה סטיגמטית, כמו מאסר, מעוררת חרדה אצל הילד ומביאה להפניית האנרגיה הרגשית והמחשבתית להתמודדות עם המציאות המעיקה, דבר הפוגע בהתפתחות ובהישגים הלימודיים.

הסתגלות אמוציונלית

היעדרות סטיגמטית של האב יוצרת תחושה של הלם, פחדים חזקים וצער עמוק. התחושה הראשונה שחשים הילדים היא חוסר ביטחון. לפתע הם ניצבים בפני עולם, שהפך פחות אמין ופחות ניתן לחיזוי מראש.

- האיזון במשפחה מופר, באורח פתאומי, והדבר מוסיף מתח. האם הינה מודל הזדהות זמין, ואילו הבן אינו רוצה להיות "מבוגר ממין נקבה", ולכן מפצה עצמו בתגובה של גבריות יתר.

- ילדים ביטאו חרדה וחשש שהצרכים הבסיסיים (כמו אוכל) לא ימולאו. פחדו מנטישת הוריהם (ולרשטין, וקלי, 1984).

- ילדים עד חמש שנים גילו נסיגה התפתחותית: חזרה להרטבה, שמירה על קשר עין רצוף עם האם ועוד (שם).

- ילדים עד שמונה שנים גילו צער, שהתבטא בבכי רב, עצב ופחד. ביטאו תחושות קיפוח באוכל, וחלק פיתח אכילה כפייתית; אחרים דרשו צעצועים, בגדים ועוד (שם).

- ילדים הרגישו זנוחים ודחויים על ידי האב, וביטאו תוקפנות וכעס כלפי האם. הם התנסו בנאמנות חצויה. חלק גדול מהם היה נתון תחת לחצה של האם, שדרשה לדחות את האב.

- אצל ילדים, בתקופה שלפני ההתבגרות ובתקופת ההתבגרות, נתגלו גם הסימפטומים הבאים: ערעור תחושת הזהות וחששות ביחס למין ולנישואין (ולרסטין, וקלי, 1984)

- הילדים גילו העדפה ברורה של חינוך מידי. הם זכו לציונים נמוכים בתחומים: שיפוט מוסרי, גילוי רגשי אשמה וחרטה בעקבות מעשה אסור ואי שמירה על כללים וחוקים. מאידך גיסא זכו לציון גבוה בהתנהגות אגרסיבית והתקשו בריסון עצמי (בילר, 1971).

- קשר בין היעדרות האב ובין עבריינות נמצא בכל השכבות הסוציו-אקונומיות.

- בנים נוטים להתפש לעבירנים יותר מבנות (בילר, 1971)

- ילדים, שאביהם נעדר, התגלו כנוטים לפתח הפרעה נפשית. הילדים פיתחו פנטזיות פרועות, גילו התנהגות עקשנית וסיפרו שקרים (סטריין, 1961).

- חסך הוא אחד הגורמים לבעיות מין ולנטייה לפתח הומוסקסואליות. זאת, מכיוון שהילדים לא פיתחו יחסים משמעותיים עם אביהם (מסטרס, וגו'נסון, שם).

השפעת מאסר האב על הדימוי העצמי ועל ההסתגלות אצל ילדיו

היעדרותו של האב מהבית פוגעת בהתפתחותו ובתפקודו של הילד. הפגיעה בילד חריפה יותר, כשהיעדרותו של האב בעלת צביון סטיגמטי (סדן, 1987). בתקופת מאסרו של האב חשופים האם והילדים לפגיעות רבות. שגרת חייהם נשברת, ועליהם להתמודד עם בעיות רגשיות ותפקודיות רבות.

בעת משבר חלים שינויים בתחום האמוציונאלי - התעוררות חרדה גבוהה, מתח, בושה, עוינות, דיכאון וכו' ובתחום הקוגניטיבי - שיבושי חשיבה והיעדר ריכוז (קפלן, 1960). אדם במשבר חש צורך עז לקבל עזרה. הוא רגיש יותר להשפעות סביבתיות.

הגישות הסוציולוגיות

1. תיאוריית המערכת

האב ממלא פונקציות שונות עבור המשפחה, וככזה הוא ממלא גם פונקציות כלפי הילד. אי-מילויין עלול לפגוע בהתפתחות הילד. לדוגמה, אחת הפונקציות שהאב ממלא במשפחה היא תחימת גבולות, מקור סמכות וכו'. היעדרו עלול לגרום לפגיעה בהתפתחות מנגנוני בקרה פנימיים להתנהגות. דוגמה נוספת: בהיעדר האב חלק מתפקידיו אינם ממולאים. מצב זה משנה את תפקידם והתנהגותם של בני המשפחה האחרים. כך נמצא במקרים רבים, שאמהות במשפחות נעדרות אב נוטות להגן הגנת יתר על ילדיהן (סטריין, 1961).

2. תיאורית התיוג

גופמן (1963) טוען שהציפיות שמפתחת החברה כלפי זהות הפרט יוצרות תיוג. ציפיות אלו מבוססות, בדרך כלל, על סטריאוטיפ חברתי, הקובע מה אמור האדם להיות. כשהאב במאסר צפויה המשפחה לתהליך של תיוג. משדרים לילד ומצפים ממנו שיגיב למאסר אביו בהתנהגות חריגה. הילד עלול להגיב לצפיות החברתיות ולפתח התנהגות בעייתית. מעגל הציפיות מגשים את עצמו (בורגס, 1970).

תיאורית הלמידה

קיימות שתי דרכים עיקריות של למידה: על ידי חיקוי והזדהות עם ההורה בן אותו המין, ועל ידי קבלת חיזוקים חיוביים ושליילים להתנהגויות, בהתאם למינו של הילד.

בהיעדר אב, חשוף הילד באורח בלעדי למודל הנשי וחסר מודל גברי לחיקוי ולאיזון השפעתה של האם. כתוצאה מכך צפויה פגיעה בהפנמת התפקוד המיני, העלולה להשפיע על זהותו המינית של הילד. על פי גישה זו היעדר אב שולל מהילד דמות הזדהות, שהתנהגותה נלמדת באמצעות תצפית. ההזדהות עם האם הנוכחת באופן אינטנסיבי גורמת לבלבול זהותו כתוצאה מכך בנים מפתחים נשיות מופרזת או גבריות מופרזת.

רוב החוקרים שדנו בהיעדר אב טענו, שהאם הינה דמות מפתח בהתפתחות הילדים. תכונותיה, עמדותיה ומאפיינים אחרים שלה הם בעלי משקל חשוב ביותר.

ממצאי המחקרים ביחס לאם מעלים, שככל שהאם צעירה ומשכילה יותר, פחות דומיננטית, פחות מופרעת וחרדה, צפויה פגיעה מועטה יותר בהתפתחות הילדים.

קורימר (1961) טען, שעם מאסר האב הופכים הילדים לקורבן. לעתים אין זה בשל השפעת המאסר, אלא בשל ההתעלמות וחוסר ההתייחסות לצרכיהם הרגשיים - מצב המתפרש על ידם כנטישה וכדחייה והעלול לדחפם לעולם העבירנות.

קיום תחליף לאב

כאשר האב נעדר, חשוב שייכנסו "אחרים משמעותיים" כי הם יכולים לשמש תחליף לאב ולהפחית את הפגיעה בהתפתחות הילד על ידי שימשו מודל גברי. התחליף הטוב ביותר יהא אדם שקיים קשרים קרובים עוד לפני היעדר האב והקרוב בגילו לגיל האב (בילר, 1968).

נוכחות "אח בוגר" מפחיתה את ההשפעות השליליות, אך אין בה פיצוי מלא.

הדימוי העצמי

למשפחה תפקיד מכריע בבניית הדימוי העצמי של הילד. נמצא קשר ברור בין תפיסת ההורים את הילד ובין הדימוי העצמי שלו. נראה, שיחסי ההורים בינם לבין עצמם ויחסייהם לילדיהם הם המפתח הבונה או ההורס את הדימוי העצמי של הילד.

היעדר האב הוא מצב היוצר בעיות לכל המשפחה, ובייחוד לילד. בדרך כלל אין לילד כלים כדי להתמודד עם בעיה חריפה זו. שיווי משקלו מתערער וכתוצאה מכך מופיעים קשיים בהסתגלות ותודעה עצמית שלילית, העלולה לקדם התנהגות פתולוגית.

חונכות כהתערבות - מטרותיה ותועלתה

חונכות הינה יחס זוגי, שבו נבנית פעילות גומלין על מנת לפתח ברית טיפולית בין החונך, המספק את הסיוע, לבין החניך מקבל הסיוע. החונכות אינה חייבת להתנהל כיחסים של העברות חד-צדדיות. זהו תהליך אינטר-אקטיבי שיוצר את הדינמיקה שלו עצמו, ויש להבינו במסגרת ההקשרית של הדדיות וגידול הדדי (Sapir, 1985). החונכות מקיפה בהדרגה גם את הממד הפדגוגי ואת המימד הפסיכולוגי של התפתחות אינדוידואלית. החונך יכול להפוך למודל תפקיד (role model) - זמני עבור החניך, שבגלל ידיעותיו המוגבלות או יחסיו האישיים המופרעים נמצא במצב נח לקשור קשרים חדשים.

אין לבחון את מטרותיו והשפעותיו של תהליך החונכות רק במושגים של היחס הזוגי. הספקה קבועה של חברות לחניך יכולה לפעול כאמצעי לשחרור משפחתו מהעול של ניהול בעיות החניך. יתר על כן, החונכות היא ביטוי של אכפתיות חברתית במובן הרחב יותר, המעידה על כך שלחברה יש עניין ברווחת הפרט דווקא בזמן שעניין זה נפגם על ידי סטייה מנורמות חברתיות. החונכות במסגרת של שירותי חונכות התנדבותיים מעודדת לערכים של עזרה הדדית ושירות עצמי.

התעוררה השאלה, האם החונך צריך להיות איש מקצוע או מתנדב לא-מאומן. Berleman (1980) במחקרו הסיק, ש"אין להעדיף עובד סוציאלי, מקצועי ככל שיהיה, על פני אדם תמים וחברותי בעל הניצוץ החיוני שכה נחוץ ביחסים אנושיים.....". Mitchell (1966) מצביע על תנועת "האח הגדול" ועל קבוצות שונות של עזרה הדדית כגון "אלכוהוליס אנונימוס וסיננון" (AAS), כדוגמאות מוצלחות של פעילו מרפה עם מינימום של תמיכה מקצועית.

לפי העמדה הנגדית, חונכות בלתי-מאומנת היא במקרה הטוב בזבוז זמן ומקורות, מכיוון שאין סיכויים רבים שתביא לתוצאות חיוביות בטווח הרחוק. במקרה הגרוע היא אף עלולה להזיק ללקוח. המדריך הבלתי מאומן לא יוכל לאבחן מקרים פתולגיים, ימליץ על תהליכי הדרכה וטיפול המבוססים על אינטואיציה יותר מאשר על ידיעה מדעית, וחסר לו רגש האחראיות מכוח אתיקה מקצועית.

התערבות מומחים בחיי הילדים עלולה לגרום להורים להרגיש שהם לא בסדר או אשמים באשר לטיפולם הם בילד (Raven, 1980). יש להתחקות אחר תוצאות בלתי מכוונות ולמדוד את ההשלכות הבלתי רצויות יחסית לתועלות שמצטברות ביחסים זוגיים אלה.

היעדים של "האח הגדול" בישראל מבוססים על אלה של תנועת "האח הגדול" בארה"ב: הספקת יעוץ והדרכה התנדבותיים, תמיכה רגשית, עידוד הפוטנציאל ובניית ההערכה העצמית של הילד. ה"אח הגדול" לא אמור להיות תחליף להורה. לכל סניף יש צוות מקצועי, שלפעמים מועסק באופן חלקי. הם מנפים בזהירות את המועמדים ומארגנים ישיבות קבוצתיות עבור ה"אחים הגדולים" במשך השנה. לא נערך מחקר על תוכניות ה"אח הגדול" בישראל, אך ישנו דיווח תיאורי על ראשיתן בשם "אח גדול" (א. אור-לב, 1983).

הממצאים מלמדים, שכמעט לא ניתנת תשומת לב למצבם של הילדים ושל הוריהם. חברה, הרואה לנגד עיניה את שיפור איכות החיים החברתיים, חייבת לתת את הדעת לדרכים שבהן תוכל להשפיע על התפתחות ותפקוד טובים של ילדים, שאביהם נאסר. יש להכין תוכנית התערבות, שתתייחס לכל הגורמים המצויים בקשר עם הילד ושמשפיעים באופן ישיר או עקיף על התפתחותו ותפקודו (סדן, 1987).

מטרות תוכנית ההתערבות הן להפחית ככל האפשר את הבלבול, המבוכה והחרדה ולעזור לילד ולאמו לגייס את משאביהם ולהיעזר במשאבי הקהילה (שם). יתר על כן, התגייסותם של גורמים בקהילה לעזרת המשפחה מנטרלת במידה רבה את תהליך התיוג ואת הדחיה החברתית.

התונכות, כתוכנית התערבות מצומצמת, תעניק לילד ביטחון. התונך ישמש תחליף לאב. הוא ישמש דמות להזדהות וגורם המאזן את השפעתה של האם. הוא יסייע לילד בביצוע המטלות הלימודיות ויתרום להעשרתו הרגשית, הקוגניטיבית והחברתית.

הצגת הפרוייקט

רקע

ההצעה לעריכת פרוייקט ניסיוני של חונכות לילדי-אסירים הוגשה למוסד לביטוח לאומי על ידי הרשות לשיקום האסיר ואושרה כמפעל מיוחד ביום ה-9 בינואר 1987. הפרוייקט הופעל מאפריל 1987 עד סוף מרץ 1988. כמפעל מיוחד, והמשיך לפעול עד סוף שנת הלימודים האוניברסיטאית (באמצע יוני 1988).

ההכרה בנחיצות הפרוייקט נבעה מממצאי מחקר שנערך בארץ, אשר הצביעו על כך ש-30% מהאסירים המשוחררים החוזרים לכלא טענו כי הסיבה לשובם היא אי-תפקוד של משפחותיהם (Lowenstein, 1980). סקר שנערך על ידי הרשות עצמה העלה, כי 70% מהאסירים הנשואים דואגים לאחר מאסרם בראש וראשונה לילדיהם (הופמן, 1986). נוסף על כך, היעדרות האב יוצרת בילבול בתפקידי בני המשפחה. הרשות טוענת, שתוכנית התערבות של חונך לילדים במשפחת האסיר מחזקת את הילד בתקופה הקשה. תוצאות לוואי של הפרוייקט עשויות להיות הפחתת לחצים משפחתיים, הגברת סיכוי המשפחה להתמודד עם היעדרות האב ושיפור תפקודה בחיים היום-יומיים, מה גם שיסייע לקליטת האב בתום תקופת המאסר.

רוב תוכניות הטיפול והמחקרים בנושא האסיר ומשפחתו התמקדו ביחסים בין בני הזוג (Morris, 1965). כאשר מדובר ביחסים אסיר-ילד, תשומת הלב הוקדשה לקשר בין האם הכלואה לילדיה.

בסיכומי המחקרים מדווח על מאפיינים ספציפיים של התפתחות הילד, שאביו במאסר, בהשוואה לילד ששני הוריו בבית וליילד שאביו אינו בבית מסיבה שאינה סטיגמטית (Santrock, 1970).

המחקר הישראלי היחיד בתחום זה, המוכר לנו, הוא זה שפורסם ב-1987 על ידי אדד משה וסדן יעקב. מודגש כי היעדר האב הינו מצב, היוצר בעיות לכל המשפחה, ובייחוד לילד. בדרך כלל אין לילד כלים להתמודד עם בעיה חריפה זו. שיווי משקלו מתערער וכתוצאה מכך מופיעים קשיי הסתגלות ותודעה עצמית שלילית, העלולה להאיץ התנהגות פתולוגית. המחקרים מוסיפים ומדגישים שהחונכות, כתוכנית התערבות מצומצמת, תעניק לילד ביטחון. החונך ישמש תחליף לאב. הוא יהווה דמות להזדהות איתה וגורם המאזן את השפעתה של האם. הוא יסייע לילד בביצוע המטלות הלימודיות ויתרום להעשרתו הרגשית, הקוגניטיבית והחברתית.

מתנהל היום בארץ פרוייקט "האח הגדול", אשר מספק חונך לילד שאביו נעדר מהבית מסיבה כלשהי.

פרוייקט זה הוא היחיד אשר מתייחס לצורכי ילדי אסירים.

הפרוייקט החדשני המדווח בזה הוא הראשון בארץ, אשר עוסק בחונכות לילדי אסירים בלבד. לא ידוע לנו על פרוייקט דומה בארץ אחרת.

מטרות הפרוייקט

המטרה העיקרית של הפרוייקט לתמוך ולחזק ילדי אסירים בתקופה המשברית. אוכלוסיית יעד זו נמצאת בסיכון הן בגלל היעדרות האב והן בגלל לחצים כלכליים, פסיכולוגיים וחברתיים על המשפחה כולה. דרך הפעולה היא באמצעות חונכים. בניסיון זה מונה חונך אחד לכל ילד המשתתף בפרוייקט.

החונך לא ישמש תחליף לאב, כפי שצויין בעבודתו של סדן (1987), אלא יתמוך ויעודד את הקשר בין החניך ובין האב.

החונכות מכוונת לחזק את הילד בארבעה תחומים, המוגדרים בהצעת הפרוייקט:

א. שיפור הקשר בין הילד לבין האב האסיר,

ב. שיפור התיפקוד החברתי והבין-אישי של הילד,

ג. שיפור הישגי הילד בלימודים,

ד. שיפור הדימוי העצמי.

למטרות אלה יש ערך בפני עצמן וגם ערך מבחינה אינסטרומנטלית. מפגשים קבוצתיים של אימהות הילדים הם חלק מהתוכנית, שכוונתה לחזק את התא המשפחתי בזמן היעדרות האב. דבר זה עשוי לתרום גם לפיתוח הקשר בין חונך וילד.

הגורמים המשתתפים בהפעלת הפרוייקט

ארבעה גורמים מרכזיים שותפים להקמת הפרוייקט ולהפעלתו:

א. הרשות לשיקום האסיר, שהינה בעלת הפרוייקט ויוזמתו. מרכזת הפרוייקט מטעם הרשות מלווה אותו לכל אורכו. היא אחראית על בניית הפרוייקט, גיוס המשתתפים בו, הכשרת החונכים והדרכתם, הנחיית קבוצות אימהות שבעליהן בכלא, תיאום תפקודם היעיל של הגורמים השונים ומסירת דיווח שוטף לחוקרים. המרכזת הועסקה במשרה מלאה לשם תפקיד זה.

ב. שירות בתי הסוהר, אשר סיפק נתונים על המשפחות המתאימות לפרוייקט. הוא גם איפשר וריכז את המפגשים בין האבות לילדיהם, שהתקיימו בין כותלי בתי הכלא.

ג. האוניברסיטאות - היחידה למעורבות חברתית באוניברסיטה העברית בירושלים והיחידה לפעילות רווחה באוניברסיטת בן-גוריון בבאר-שבע.

יחידות אלה פרסמו את דבר הפרוייקט, גייסו סטודנטים לעבודת החונכות, השתתפו בהדרכת החונכים והעניקו להם מלגות תמורת עבודתם.

ד. המוסד לביטוח לאומי, שתמך בפרוייקט במסגרת המפעלים המיוחדים, השתתף במימון כספי של 26,000 ש"ח (במחירי אוקטובר 1986) ובליווי מחקרי.

בנוסף, פותחו קשרים עם לשכות רווחה מקומיות ועם היועץ המקומי של הרשות לשיקום האסיר, בתקווה לקבל את עזרתם בגיוס האוכלוסיה ובכל בעיה שוטפת שתתעורר במשך הפרוייקט.

תיאור הפרוייקט

הפרוייקט תוכנן להפעלה בשני ישובים : ירושלים ובאר-שבע. תוכנן לעבוד בשני מקומות אלה עם כ-15 ילדי אסירים. כל ילד אמור לקבל חונך אישי, שאיתו יפגש פעמיים בשבוע שעתיים מדי פעם, ופעילותם תקבע לפי בחירתם המשותפת. אחת לחודש מתוכנן ביקור קבוצתי של כל הילדים והחונכים אצל האבות בבית הכלא.

תפקיד החונך לתמוך בילד, להקשיב לו, לאפשר לו לחלוק איתו את רגשותיו ולעודד אותו בחיים היומיומיים. על החונך להקפיד שלא ליצור חייץ בין הילד לאב, אלא לעזור לילד להתקרב לאביו. על החונך למקד את תמיכתו בילד החניך בלבד. אין זה תפקידו לחזק את האם.

מתוך הכרה בקשיים ובלחצים הרבים הפועלים על האם, כלולה בפרוייקט גם קבוצת אימהות. הקבוצה אמורה להיפגש אחת לשבוע בהנחיית המרכזת. מטרת הקבוצה לאפשר תמיכה הדדית בין האימהות ולספק להן כתובת לבעיותיהן, כדי למנוע במידה האפשר את חדירת האם ליחידת החונכות.

הוגדרו מספר קריטריונים לקבלת ילד לפרוייקט, נוסף על התנאי הבסיסי - אב בכלא רמלה או בכלא באר-שבע בתקופת הפרוייקט. הקריטריונים הם :

- המשפחה שלמה (ההורים אינם גרושים, ולא חיו בנפרד לפני המאסר).
- הילד גר אצל האם הטבעית.
- האם מסוגלת ומוכנה להשתתף בקבוצת האימהות.

- יינתן חונך רק לילד אחד במשפחה (לנוזק ביותר). ינסו למצוא פתרון אחר לילדים נוספים במשפחה, דוגמת חונך צעיר.
- מתקבלים ילדים בגיל 6-14.
- לא מתקבלים ילדים עם הפרעות התנהגותיות או נפשיות, שעלולים להפריע למהלך הפרוייקט.
- הסכמת שני ההורים להשתתפות ילדם בפרוייקט והסכמתם לקשר ישיר בינו ובין האב במשך הפרוייקט.

גיוס הילדים היה אמור להתבצע על פי כרטיס העובדים הסוציאליים בבתי הכלא בתוספת נתונים מלשכות הרווחה ומיועץ הרשות לשירות האסיר המקומית.

לפרוייקט ארבעה שלבים :

שלב א' - גיוס החונכים על ידי רכז הפרוייקט. נשקלה אפשרות להעסיק חונכים מתנדבים - בעיקר פנסיונרים - וחונכים סטודנטים.

הגיוס נעשה באמצעות פרסום בעיתונות, באוניברסיטאות ובקרב ארגוני התנדבות.

שלב ב' - גיוס ילדי אסירים בסיוע הגורמים הטיפוליים בקהילה ובתי - הכלא.

שלב ג' - קורס הכשרה לחונכים, שבו ילמדו כיצד לעבוד כחונכים ויכירו את בעיותיהם של ילדי אסירים. הקורס יונחה על ידי רכז הפרוייקט וימנה ארבע פגישות שבועיות.

שלב ד' - עבודת החונכות תלויה בהדרכה פרטנית וקבוצתית שוטפת של מרכזת הפרוייקט.

לוח הזמנים המשוער : שלב ראשון ושני, במקביל, - כחודש, שלב שלישי - כחודש, שלב רביעי - כעשרה חודשים,

1. גיוס החונכים

לאחר בדיקה הוחלט לקבל כחונכים סטודנטים בלבד, וזאת מטעמי אישיות וסיבות ניהוליות. לסטודנטים יש בגרות מספקת כדי לעמוד בקשיים המיוחדים של משפחות האסירים ויכולת לעזור לילדים לתפקד בבית-הספר. הסטודנט הוא דמות מבוגרת ויציבה בעיני הילד, ועם זאת הוא מספיק צעיר כדי להיות משוחרר ולשחק עם הילד כחבר.

פניותיה של המרכזת לאוניברסיטאות ירושלים ובאר-שבע נתקבלו בחיוב, כך שהפרייקט שולב במסגרת ההתנדבותית הממוסדת של הסטודנטים על כח האדם שלה, ואשר יש בה ציפיות והנחיות ברורות לסטודנטים ומתן מלגה בתום שנת ההתנדבות. לאחר הסכם זה עבר חלק מסמכויותיה של המרכזת ומתפקידיה לעובדי האוניברסיטאות, כולל הכנת השתלמויות לחונכים, גיוס הסטודנטים והפעלת ההדרכה הקבוצתית והאישית שלהם.

התקבלו לפרייקט 12 סטודנטים בירושלים ו-15 בבאר-שבע, בהתאם למספר הילדים שאותרו.

2. איתור הילדים

מאחר שלא היה תקדים להעברת הנתונים הדרושים מבתי הכלא לידי הרשות לשיקום האסיר, לצורך זיהוי הילדים, נדרשו זמן ומאמצים מרובים כדי לקבל את הנתונים הרלוונטיים. תהליך זה התחיל באפריל 1987. הרשימה מלאה של האסירים הייתה צפויה להתקבל במאי 1987, אך רק בספטמבר התקבלו רשימות חלקיות. המרכזת השלימה רשימות אלה בעזרת המוסד לביטוח לאומי. בסוף ספטמבר 1987 התקיים המפגש הראשון בין מרכזת הפרייקט והעובדים הסוציאליים של בתי הכלא, אשר בו הציגה בפניהם את הפרייקט ואת חלקם הצפוי.

רוב משפחות היעד אינן נמצאות בטיפול לשכות הרווחה, לכן הלשכות לא לקחו חלק פעיל בפיתוח הפרייקט. גם יועץ הרשות לא היה מקור לקבלת נתונים בנושא הפרייקט.

טיב הפרייקט הוטבר על ידי המרכזת או עובדת האוניברסיטה לכל אחד מהורים אישית, בביקור בבית-הכלא ובבית. הסכמת ההורים להשתתפות ילדיהם בפרייקט ניתנה על ידי כל אחד מהם בכתב.

בגלל מספר הבלתי מספיק של המשפחות שאותרו ושענו על הקריטריונים התקבלו גם ילדים של 3 אבות, אשר השתחררו מהכלא לפני ה-30 ביוני 1989 (שניים מירושלים ואחד מבאר-שבע).

לגבי שתי משפחות מבאר-שבע הרגישה המרכזת צורך להעמיד שני חונכים לשני ילדים מאותה משפחה. זאת למרות ההנחיות המנוגדות. המרכזת החליטה שהצורך מצדיק חריגות כזאת.

לפי הדיווח שהתקבל השתתפו בתוכנית 27 ילדים:

12 בירושלים :	11 בגיל 5 - 14
	1 בגיל 15 1/2
15 בבאר-שבע :	14 בגיל 5 - 14
	1 בגיל 4 1/2

3. הביקור בכלא

הסדרת הביקורים בבתי הכלא היתה כרוכה בתהליכים בירוקראטיים רבים. שירות בתי - הסוהר עשה מאמצים מיוחדים כדי לאפשר :

- ביקור קבוצתי של הילדים, אשר לא נערך על חשבון יום ביקור משפחתי סדיר.

- מקום נוח למפגש, אשר יאפשר קרבה ומגע חופשי בין אב לילד.

- ציוד, כגון: צעצועים, אשר מקלים על יצירת קשר בין אב לילד.

- מתן אפשרות לאב להשתתף בכל ביקור ללא מגבלת עונש, או סידור אחר בין כותלי בית-הסוהר.

4. קורס הכשרה לחונכים

בגלל העיכובים בשלב איתור המשתתפים ועקב הלחץ מצד האוניברסיטאות להתחיל לעבוד עם תחילת שנת הלימודים, קוצר קורס ההכשרה ליום אחד, שכלל, לאחר ברכות, שתי הרצאות : היכרות עם המסגרת המחקרית והפעלה קבוצתית.

5. הדרכה קבוצתית והדרכה אישית

במשך תקופת הפרוייקט החונכים קיבלו הדרכה קבוצתית והדרכה אישית.

6. העובדים הסוציאליים של בתי-הסוהר

בפרוייקט השתתפו העובדים הסוציאליים של בתי הסוהר רמלה ובאר-שבע השתתפו בפרוייקט. הם קיבלו על עצמם להכין את האבות לקראת ביקור ילדיהם ועזרו להם להתמודד עם הקשיים הכרוכים בביקור מבחינתם. יתר על כן, חלק מהעובדים הסוציאליים דיווח על התרומה הטיפולית של ביקורי הילדים. ביקורים אלה סיפקו חומר עשיר, אשר העובדים הסוציאליים נעזרו בו בעת טיפולם באב האסיר.

7. קבוצת האימהות

בהתחלת ינואר, זמן קצר לאחר שהחלה עבודת החונכות, הוחלט לארגן קבוצת אימהות. נשלחו מכתבים מודפסים לכל נשות האסירים בירושלים ובבאר-שבע (ללא קשר לפרוייקט).

הקבוצה מבאר-שבע הונחתה על ידי מרכזת הפרוייקט, ואילו הקבוצה הירושלמית הונחתה על ידי עובדת אחרת, אשר הועסקה לצורך זה.

למרות התעניינותן הרבה של הנשים בשיחות הטלפוניות הרבות ובביקורי הבית של המנחה, הנשים בירושלים לא הגיעו למפגשים, והניסיון הופסק לאחר שלושה מפגשים.

בבאר-שבע הקבוצה המשיכה לפעול עד סוף השנה, בהשתתפות חמש אימהות מהפרוייקט.

לא היה כל ניסיון להפעיל את התנאים הבאים המוגדרים בתוכנית לגבי קבוצת האימהות:

א. העמדת השתתפות האימהות בקבוצת האימהות כתנאי מוקדם והכרחי לקבלת הילד לתוכנית,

ב. קבוצה אקסקלוסיבית של אימהות הפרוייקט בלבד (הקבוצות שהוצעו היו פתוחות לכל נשות האסירים). אין לדעת האם ההקפדה על הדרישות החמורות והאינטימיות יותר היתה מניבה תוצאות חיוביות יותר.

לא נמסרו לנו דיווחים על הנעשה בפגישות קבוצת האימהות. אך גם אילו היו בידינו דיווחים אלה, הם לא היו מאפשרים לנו להשליך השלכות לגבי האימהות שהשתתפו בפרוייקט, וזאת משתי סיבות:

א. רק חמש אימהות מהפרוייקט השתתפו בקבוצת האימהות.

ב. קבוצת האימהות לא יוחדה לאימהות שהשתתפו בפרוייקט, אלא כללה גם אימהות של ילדי אסירים בכלל.

מספר הקטן של משפחות האסירים המתאימות לפרוייקט מעורר את שאלת הגמשת קריטריוני הקבלה לפרוייקט. כבר בשלב זה חלה הגמשה בשלושה קריטריונים:

(1) גיל הילד,

(2) מספר החונכים המוקצה לילדי כל משפחה,

(3) קבלת אבות שתאריך שחרורם קרוב.

המעקב המחקרי

שנת הניסיון של הפרוייקט לוותה במעקב מחקרי, שבוצע על ידי חוקר היחידה למפעלים מיוחדים המוסד לביטוח לאומי.

מטרות המעקב:

1. לתאר את תהליך הקמת הפרוייקט והפעלתו,
2. למדוד באיזו מידה הושגו מטרות הפרוייקט,
3. לאתר תוצאות בלתי צפויות.

הנבדקים:

הנבדקים בפרוייקט הם כל המעורבים בו: חונכים, חניכים, הורים ומדריכי החונכים.

מקור הנתונים:

1. ראיונות עם האבות לפני הפעלת הפרוייקט ואחריו.
2. ראיונות עם האימהות לפני הפעלת הפרוייקט ואחריו.
3. דיווחים של המדריכים על הדרכתם האישית לחונכים ועל הדרכתם הקבוצתית.
4. דיווחים שוטפים של החניכים על הפעילות במפגשי חניך-חונך.

הכלים (ראה נספחים):

שאלון רקע לאב: בעיקר שאלות על הרקע הפילי של האסיר ותנאי מאסרו.

שאלון לאב: בעיקר הרגשתו הסובייקטיבית של האב בכלא והשפעת מאסרו על הקשר עם משפחתו.

שאלון לאם: שאלות דמוגרפיות על האם ועל הבעיות שהתעוררו עקב מאסר הבעל.

שאלון לחונך: מסגרת הלימודים של הסטודנט, ניסיון בהדרכה והמניעים להשתתפותו בפרוייקט.

דו"ח הדרכה קבוצתית לחונכים:

דו"חות ההדרכה הקבוצתית התמקדו בעיקר בנושאים שהועלו על ידי החונכים, והם:

- 1) הקשיים והבעיות,
- 2) ההישגים וההצלחות,
- 3) הצעות לשינויים ולשיפורים,
- 4) אחר.

דו"ח הדרכה אישית:

בדו"חות ההדרכה האישית של החונכים רוכזו הבעיות הספציפיות, שנתקל בהן כל חונך וחונך ואשר לא היו משותפות לכל החונכים.

דו"ח חניך-חונך:

החונכים התבקשו לכתוב דו"ח על הפעילויות השונות שניהלו, וזאת בתום כל מפגש. הדו"ח כלל גם דיווח על מקום המפגש ומי נכח בו.

שאלון סופי לאב ולאם:

בשאלונים אלה הופיעו שאלות זהות לאלו שנשאלו לפני הפעלת הפרוייקט, ונוסף עליהן שאלות על שביעות רצונם מהפרוייקט במתכונת הנוכחית.

שאלון סופי לחונך:

החונך התבקש להעריך את פרוייקט החונכות בשלושה תחומים:

- 1) דרכי הפעלת התוכנית: הקשר עם החניך, תדירות המפגשים ותוכנם, ההדרכה שקיבל במשך תקופת החונכות, ועוד.
  - 2) תרומת פרוייקט החונכות לחניך בתחומים שונים.
  - 3) תרומת הפרוייקט לחונך.
- בשאלונים הסופיים ההורים והחונכים נתבקשו לבקר את התוכנית ולהציע הצעות לשיפור.

להלן לוח המציג את מספר הדיווחים שהיו אמורים להימסר למחלקת המחקר של המוסד לביטוח לאומי לעומת מספר השאלונים שהתקבלו.

לוח מס' 1 - דיווח החונכים: הצפויים לעומת אלה שהתקבלו

ב א ר - ש ב ע		י ר ו ש ל י ם		סוג הדו"ח
מספר הדוחות שהתקבלו	מספר הדוחות הצפויים	מספר הדוחות שהתקבלו	מספר הדוחות הצפויים	
12	13	12	12	שאלון רקע לאב
13	13	12	12	שאלון לאב
13	13	12	12	שאלון לאם
15	15	12	12	שאלון לחונך
6	6	6	6	דו"ח הדרכה קבוצתית
46	90	28	72	דו"ח הדרכה אישית
335	840	458	672	דו"ח חניך-חונך
9	13	11	12	שאלון סופי לאב
13	13	12	12	שאלון סופי לאם
14	14	12	12	שאלון סופי לחונך

מספר דיווחי החונכים על פעילותם בחונכות במשך שבעה חודשים היה נמוך מאוד. בירושלים התקבלו רק 68% מהדיווחים הצפויים, ואילו בבאר-שבע רק 40%.

הסיבות למספרם הנמוך של דיווחי החונכים הן:

א. חונך אחד מירושלים ושלוושה מבאר-שבע לא דיווחו כלל על פעילותם בחונכות.

ב. חלק מהחונכים לא דיווחו על כל המפגשים שהתקיימו בינם לבין החניך.

ג. חלק מהמפגשים בין החניך לחונך לא התקיימו עקב מחלת האחד מהשניים, שירות מילואים של החונך או אי הופעת החניך.

יש להתייחס בזהירות לממצאים ולראות את משמעותם רק בקונטקסט המידי של פרויקט זה, וזאת מהסיבות:

א. מספרם הקטן של הנבדקים.

ב. שיעור נמוך של הדיווחים שנמסרו.

ג. החונכים לא תמיד מסרו דיווח מלא על פעילותם במפגשים עם החניך. סביר להניח, שדיווחי החונכים היו סלקטיביים בהתאם לרמת החשיבות שהם ייחסו לדיווח על פעילות או שיחה מסוימים. מסיבה זו אי אפשר לדעת האם החונכים שמלאו את הדו"ח כנדרש מייצגים את כלל החונכים בפרוייקט.

משתתפי הפרוייקט

החניכים

1. נתוני רקע על משפחות החניכים

בפרוייקט זה השתתפו 23 משפחות - 12 מהן מירושלים ו-13 מבאר-שבע. לאחר שמפעילי הפרוייקט הקציבו לשתי משפחות בבאר-שבע שני חונכים לשנים מילדי המשפחה, מספר הילדים המדווחים גדול ממספר המשפחות. אחד מאסירי באר-שבע לא ענה על שאלון הרקע, ולכן אינו כלול ברשימת הנתונים על השכלה, ארץ מוצא ותנאי המאסר.

ארץ המוצא של 15 אסירים (62%) היא אסיה-אפריקה (לוח מס' 1) ושמונה מהאסירים (34%) ילידי הארץ. זאת, שעה שבאוכלוסייה הכללית בארץ רק 25% הם ילידי אסיה אפריקה, ויותר מ-46% ילידי הארץ.

אבות האסירים ברובם (88%) ילידי אסיה-אפריקה (לוח מס' 2). באוכלוסייה הכללית רק 48% מהאבות מוצאם מאסיה-אפריקה, 34% מוצאם מאירופה-אמריקה, ו-18% ילידי הארץ.

בבדיקת ארץ מוצאן של נשות-האסירים נמצאו הבדלים בין נשות ירושלים לאלו שמבאר-שבע (לוח מס' 3). תשע מהנשים בירושלים (36%) ילידות הארץ, ושלוש (12%) ילידות אסיה-אפריקה, ואילו בבאר-שבע שלוש נשים (12%) ילידות הארץ, ותשע (36%) ילידות אסיה-אפריקה. לא נמצא הבדל בארץ מוצאם של אבות הנשים מירושלים ובאר-שבע. כולם ילידי אסיה-אפריקה, חוץ מאביה של אחת הנשים מירושלים, שהוא יליד הארץ.

יותר ממחצית האסירים בעלי השכלה שאינה עולה על השכלה יסודית (לוח מס' 4). לתשעה אסירים (37%) השכלה תיכונית חלקית ולשני אסירים מבאר-שבע (8%) השכלה תיכונית מלאה. השכלת נשות האסירים-דומה לזו של בעליהן (לוח מס' 5).

רוב האסירים (58%) שירתו שירות צבאי חלקי. חמישה מהם (21%) שירתו שירות מלא, וחמישה (21%) לא שירתו בצה"ל כלל.

המספר הממוצע של הילדים במשפחות החניכים הוא שלושה למשפחה (לוח מס' 6). לשלוש משפחות מבאר-שבע (12%) יש שישה ילדים ומעלה (לוח מס' 6), ובשלוש משפחות (12%) הילד החניך הינו ילד יחיד.

בעשר משפחות (40%) הילד החניך הוא הילד הגדול במשפחה. בשבע משפחות (28%) החניך הוא הילד האמצעי, בחמש (20%) החניך הוא הקטן ובשלוש (12%) החניך הוא הילד היחיד במשפחה.

רוב המשפחות בפרוייקט (72%) גרות בדירות שכורות. שלוש משפחות (12%) גרות בדירות שבבעלותן, שלוש משפחות (12%) גרות בדירה בדמי מפתח ומשפחה ירושלמית אחת גרה אצל ההורים.

רוב האסירים ציינו כי עבדו לפני כניסתם לכלא. שבעה מהם (28%) בעבודות מזדמנות, חמישה (20%) בשיפוצים, שישה (24%) כשכירים, ושניים (8%) היו בעלי זוכן בבאר-שבע. חמישה אסירים (20%) היו מובטלים לפני כניסתם לכלא.

מבין עשרים האסירים, אשר עבדו לפני כניסתם לכלא, 11 (55%) עבדו כעצמאים, חמישה (25%) כשכירים במשרה מלאה, וארבעה (20%) כשכירים במשרה חלקית.

בבדיקת עיסוק האם במשפחת האסיר נמצא הבדל בין האימהות מירושלים לאימהות מבאר-שבע. כל האחרונות אינן עובדות, מלבד אחת שמועסקת במשרה מלאה. בירושלים, לעומת זאת, רק חצי מהאימהות אינן עובדות כלל. בקרב האימהות שעובדות, חצי עובדות במשרה מלאה וחצי במשרה חלקית.

14 משפחות (56%) מנהלות אורח חיים מסורתי, עשר (40%) מנהלות אורח חיים חילוני, ואחת מנהלת אורח חיים דתי.

2. רקע מאסר האב ותנאיו בכלא

למרבית מאבות הפרוייקט (83%) אין זה המאסר הראשון (לוח מס' 7). ל-15 מהם (62%) זהו מאסרם השלישי לפחות, ולחמישה מהם (21%) זהו מאסר שני.

העבירות העיקריות, שבהן הואשמו האבות הם: סמים (38%), עבירות נגד רכוש (38%) ותקיפה (16%). שני אבות (8%), האחד מירושלים והשני מבאר-שבע, הואשמו ברצח.

תקופת המאסר, שנקבעה לרוב האבות (75%), לא עלתה על שלוש שנים. שלושה מהאבות נשפטו לתקופה שאינה עולה על שנה (12%), חמישה לתקופת מאסר של עד שלוש שנים (63%), חמישה לתקופה העולה על שלוש שנים (21%) - שניים מהם (8%) למאסר עולם. אחד האבות עדיין לא נשפט.

11 מהאבות (46%) שוהים בכלא פחות משנה, תשעה - שנה עד שנתיים (38%), שלושה - שלוש שנים או יותר (12%), ואחד עדיין שוהה בבית המעצר.

במשך שהות האבות בכלא רק שני אבות (9%) משתתפים בתוכנית הכשרה. השאר לא השתתפו מסיבות שונות: לעשרה אסירים (46%) לא היתה מסגרת של הכשרה מקצועית בכלא, שבעה (32%) הביעו חוסר עניין להשתתף בתוכנית כלשהי, שניים (9%) עדיין במעצר, ואחד לא הסביר מדוע אינו משתתף בתוכנית הכשרה.

לרוב האסירים יש אפשרות לשמור על קשר שוטף עם המשפחה. כולם רשאים לשלוח מכתבים ללא הגבלה, מלבד אסיר אחד אשר ציין שמוותר לו לשלוח מכתבים רק פעמיים בחודש. יתרה מזאת, לאסירים אין הגבלה בקבלת מכתבים.

מתצית האסירים יכולים להתקשר טלפונית ללא הגבלה. לעשרה מהם (42%) הדבר מותר פעם בשבוע, לאחד פעם בשבועיים, ולאחד במקרה הצורך.

לרוב האסירים (84%) אין אפשרות לקבל שיחות טלפון, שלושה (12%) אין הגבלה לקבל שיחות טלפון, ולאסיר אחד מותר לקבל שיחת טלפון אחת לשבוע.

לשמונה מהאסירים (34%) אין אפשרות לצאת לחופשה בבית, או שעדיין לא נקבע הסדר כלשהו הקשור לחופשה כזו. תשעה אסירים (37%) יוצאים לחופשה פעם בחודשיים, ארבעה אסירים (17%) פעם בשישה חודשים, ושלושה (12%) לפחות פעם בחודש.

18 אסירים (75%) זכאים לקבל ביקור של בני הבית אחת לשבועיים, ארבעה אסירים (17%) פעם בשבוע, ואסיר אחד פעם בחודשיים. לאסיר אחד עדיין לא נקבעו הסדרים לביקור - נמצא במעצר.

לפי דוחות החונכים, שלושה אבות-אסירים מירושלים ושלושה מבאר-שבע השתחררו לפני תום הפרוייקט.

3. השפעת המאסר על המשפחה

רוב האבות מדווחים, כי הקשרים בינם ובין ילדיהם לפני כניסתם לכלא היו קרובים מאוד (לוח מס' 8). רק שלושה אבות (12%) טוענים שהיחסים בינם ובין ילדיהם היו לא כל-כך קרובים.

האימהות מדווחות על קשרים פחות קרובים עם ילדיהן לפני מאסר האב מהקשרים שהאבות מציינים (לוח מס' 9). רק עשר אמהות (40%) מציינות שיחסיהן עם ילדיהן היו קרובים מאד. שתי אמהות (8%) ציינו שהיחסים היו לא כל כך קרובים, וארבע (16%) לא ידעו לענות על שאלות היחסים בינן ובין ילדיהן לפני מאסר האב.

11 אבות (44%) מציינים כי הקשרים עם נשותיהם לפני מאסרם היו קרובים מאוד (לוח מס' 10), וחמישה (20%) הגדירו את יחסיהם עם נשותיהם כלא כל-כך קרובים.

הנשים, לעומת זאת, מציינות כי יחסיהן עם בעליהן לפני המאסר היו פחות קרובים מהיחסים שציינו הבעלים (לוח מס' 11). רק חמש (20%) ציינו שיחסיהן עם הבעל היו קרובים מאוד לפני מאסרו. עם זאת, תשע (36%) הגדירו את יחסיהן כלא כל-כך קרובים, וחמש (20%) הגדירו ככלל לא קרובים.

רוב האבות (56%) מציינים, שהיחסים בינם ובין ילדיהם לא השתנו מאז מאסרם (לוח מס' 12). שמונה אבות (32%), אחד מירושלים ושבעה מבאר-שבע, מציינים שיחסיהם עם ילדיהם הדרדרו מאז מאסרם.

יותר ממחצית האימהות (52%) ציינו, שיחסיהן עם ילדיהן הדרדרו מאז מאסר האב (לוח מס' 13). זאת בשעה שאחוז דומה של האבות (56%) ציין שיחסיהם עם ילדיהם לא השתנו מאז מאסרם (לוח מס' 12).

רוב האבות והאימהות (לוחות 14 ו 15) מציינים שלא חל שינוי במערכת היחסים ביניהם מאז מאסר האב. 16 אבות (64%) ו-13 אימהות (52%) ציינו שלא חל שינוי ביחסים בינם ובין בן/בת-הזוג. לעומת זאת שני אבות (8%) וארבע אמהות (16%) ציינו שהיחסים עם בן/בת הזוג הדרדרו מאז המאסר.

כל האבות טוענים שהם רוצים קשר רב יותר עם המשפחה, חוץ מאב אחד מירושלים אשר מעדיף את הקשר הקיים עכשיו בינו לבין משפחתו. עיקר דרישותיהם של האבות-האסירים הוא לביקורים משפחתיים תכופים וחופשיים יותר. שניים מהאסירים רוצים יותר חופשות בבית, ואחד רוצה קשר טלפוני רב יותר עם המשפחה.

13 אימהות (52%) מעדיפות היום יותר קשר עם הבעל, עשר אמהות (40%) מעדיפות את הקשר הקיים, ושתיים (8%) מעדיפות פחות קשר עם הבעל.

רוב האימהות (72%) מעדיפות שיהיה קשר רב יותר בין האב לילדים (לוח מס' 16). רק אם אחת מבאר-שבע מעדיפה שיהיה פחות קשר בין הילדים לאב-האסיר.

יש לזכור, שלפי דיווח האבות 75% מהם זכאים לביקור אחת לשבועיים, 17% מהאבות זכאים לביקור אחת לשבוע, ואחד רק אחת לחודשיים.

עשרה אבות (40%) מדווחים על שבעה עד 12 ביקורי משפחה בכלא (לוח מס' 17). שמונה (32%) מדווחים, שהמשפחה ביקרה אותם לא יותר משש פעמים, ושני אבות מבאר-שבע (8%) מדווחים שמשפחתם לא ביקרה אותם כלל במשך ששת החודשים האחרונים. כלומר, משפחות האסירים לא ניצלו את מלוא האפשרות לבקר את האב בכלא.

רוב האבות (68%) מדווחים שלא קיבלו מכתב מילדיהם במשך ששת החודשים האחרונים, שלושה (12%) קיבלו שלושה עד שישה מכתבים, וחמישה (20%) קיבלו 12 מכתבים או יותר.

האימהות אף הן מדווחות על כך שהילדים ברובם לא כותבים לאב לכלא (לוח מס' 18). עם זאת, רוב הילדים (80%) ביקרו את אביהם לפחות פעם אחת במשך ששת החודשים האחרונים (לוח מס' 19). 20% מהילדים לא ביקרו את אביהם בכלא כלל במשך ששת החודשים האחרונים.

רוב האבות האסירים (72%) מדווחים, כי לא שמרו על קשר מכתבים עם ילדיהם. שניים (8%) כתבו לילדיהם פחות משישה מכתבים במשך ששת החודשים האחרונים, וחמישה (20%) כתבו לילדיהם יותר משישה מכתבים. דיווח האמהות (לוח מס' 20) דומה לדיווח האבות.

האבות כנראה מעדיפים את הקשר הטלפוני, כשזה שמתאפשר להם, על פני קשר מכתבים. 16 (64%) מדווחים שהתקשרו הביתה יותר מפעם בשבוע במשך ששת החודשים האחרונים, שישה (24%) התקשרו פעם עד פעמים, שניים (8%) התקשרו פחות מחמש פעמים, ואב אחד מבאר-שבע טוען שלא התקשר כלל הביתה בתקופה זו.

מספר הפעמים, שהאב התקשר הביתה במשך ששת-החודשים האחרונים, לפי דיווחי האמהות, דומה לזה שדיווחו האבות (לוח מס' 21).

מרבית האבות (52%) מציינים שבמשך ששת החודשים האחרונים ביקרו בבית ביקור אחד עד שלושה, שניים (8%) מציינים שבקרו בבית יותר משלוש פעמים, ועשרה (40%) לא ביקרו בבית כלל. מספר ביקורי האב בבית שהאימהות מדווחות (לוח מס' 22) עליו דומה למספר שהאבות מציינים.

הקשר בין האב-האסיר למשפחתו מבוסס בעיקר על ביקורי המשפחה בכלא. רוב האבות (60%) מציינים שלא קיבלו מכתבים מהמשפחה, ושניים (8%) מציינים שקיבלו מכתב מהמשפחה לפני יותר משישה חודשים. שבעה אבות (28%), מהם שישה מירושלים ואחד מבאר-שבע, קיבלו מכתב מהמשפחה בחודש האחרון, ואחד קיבל מכתב לפני חודשיים-שלושה.

למרבית האבות אין אפשרות לקבל שיחות טלפון. ארבעה (16%) קיבלו שיחה מהמשפחה בחודש האחרון, ואחד לפני חודשיים-שלושה. היתר כלל לא קיבלו.

כל האבות, חוץ משניים, קיבלו ביקור ממשפחתם במשך החודש האחרון. ביקור המשפחה האחרון אצל שני האבות האחרים נערך לפני חודשיים-שלושה. השפעת מאסר האב על בני משפחתו נבדקה גם במישור התפקודי של בני המשפחה. ההורים נדרשו לדרג את קושי הבעיות שמעסיקות אותם מאז מאסר האב ונשאלו על ציפיותיהם מפרוייקט החונכות. האימהות נשאלו גם על תפקוד ילדיהן ועל הבעיות שהתעוררו אצלם מאז מאסר-האב.

האבות מציינים שעיקר דאגותיהם מתרכז סביב דאגתם לילדים ולקשר שלהם עם האישה. 16 דירגו במקום הראשון את דאגתם לילדיהם, וארבעה אבות דרגו דאגה זו במקום השני (לוח מס' 23). ארבעה אבות דרגו את דאגתם למצבם הבריאותי במקום הראשון, ושלושה דירגו זאת במקום השני. שלושה אבות דירגו במקום הראשון את בעיית התמודדותם בכלא, ושניים אחרים דירגו בעיה זו במקום השני.

האימהות, בנבדל מהאבות, הביעו ברובן את הקושי שלהן לדרג את בעיותיהן בטענה שהן מוטרדות מהן במידה שווה. מכאן, שלבעיות שהועלו על-ידי האימהות, אף שלא דורגו על ידן, יש לייחס את החשיבות של המקומות הראשונים בדירוג הקושי של הבעיות.

בדיווחיהן של האמהות, המתוארים בלוח מס' 24, משתקף שהאימהות רואות את עיקר הקושי בהתמודדות עם המצב הכלכלי ודאגתן לילדים. קצת פחות האימהות מציינות את הקושי שלהן להתמודד עם המצב ועם הרגשת הבדידות.

בהשוואת הדברים שמעסיקים את האבות לעומת הדברים שמעסיקים את האמהות נמצאו שני הבדלים בולטים:

א. לאבות היה קל יותר מאשר לאימהות לדרג את הבעיות שמטרידות אותם בסולם דרגות הקושי (לוחות 23 ו 24). רק ב-12 מקרים האבות לא דרגו את הבעיות שמטרידות אותם. זאת לעומת 41 מקרים אצל הנשים. אולי ניתן לתלות עובדה זו בקושי הכפול של האימהות בעקבות מאסר האב. הבעיות של המצב, שבו הן מצויות, אינה מאפשרת להן אפילו להבהיר לעצמן את עוצמת הטרדות ולדרגן.

ב. בעוד שרוב האבות מוטרדים בעיקר ממה שקורה לילדיהם ולאשה, האימהות מוטרדות יותר מהבעיה הכלכלית. הבעיות האחרות שמטרידות את האבות הן מצב הבריאות וההתמודדות בכלא, בעוד שהנשים מוטרדות מבדידותן וכיצד להתמודד עם היות הבעל במאסר. כל אחד מבני-הזוג מוטרד מהמציאות המיידית שבה הוא מצוי.

באופן כללי, ניתן לתלות את ההבדל בין הבעיות שמטרידות את האבות לאלו שמטרידות את האימהות במצב השונה בו הם מצויים. האבות בכלא מוטרדים בעיקר מהקשר עם המשפחה ומהיכולת שלהם להתמודד בכלא. הם אינם מוטרדים כל-כך מהמצב הכלכלי של המשפחה או מיחס הסביבה למשפחה. האמהות, לעומת זאת, עומדות בפני בעיות אחרות בעקבות מאסר הבעל. הן צריכות להתמודד

לבד עם בעיית חינוך הילדים, כלכלת המשפחה והבדידות בעקבות מאסר הבעל.

כל האימהות, חוץ משלוש, סיפרו לילדיהן על מאסר האב. האימהות מציינות שמאז מאסר האב התעוררו בעיות אצל החניכים (לוח מס' 25). אצל תשעה (33%) התעוררו בעיות בהתנהגות, ואצל תשעה אחרים (33%) התעוררו בעיות רגשיות. לארבעה חניכים (15%) היו בעיות גם בהתנהגות וגם בלימודים.

הקשר שהילד חש כלפי האב, לפי הערכת האם, חזק ברוב המקרים (לוח מס' 26). 15 אימהות (56%) מדווחות על קשר חזק מאוד שחש החניך כלפי אביו, לעומת אם אחת מדווחת על קשר חלש ואחת מדווחת שהקשר שהחניך חש כלפי אביו חלש מאוד.

האימהות נתנו הערכה דומה לעוצמת הקשר שחש החניך כלפי המשפחה (לוח מס' 27). 15 (56%) מדווחות על כך שהחניך חש קשר חזק מאד כלפי המשפחה, ורק אם אחת מעריכה שהחניך חש קשר חלש למשפחה.

ההישגים הלימודיים של רוב החניכים, על-פי דיווחי האמהות, הם טובים (לוח מס' 28). רק ארבע אמהות (15%) מדווחות על הישגים נמוכים של החניכים, ואם אחת מדווחת שהישגי החניך נמוכים מאד.

לגבי התפקוד החברתי של החניך בבית הספר, שמונה אמהות (30%) מציינות שהילד-החניך פעיל מאד בחיים החברתיים של בית-הספר (לוח מס' 29), ושבע אימהות (26%) טוענות, שהילד-החניך לא כל כך פעיל בחיי החברה של בית הספר. על פי דיווחי האימהות 11 חניכים (41%) פעילים בפעילות חברתית מחוץ לבית (לוח מס' 30), ותשעה (33%), מהם שניים מירושלים ושבעה מבאר-שבע, כלל לא עוסקים בפעילות חברתית מחוץ לבית.

ההרגשה האישית אצל רוב החניכים (63%), לפי דיווחי האימהות, הינה טובה (לוח מס' 31). לארבעה (15%) הרגשה לא כל-כך טובה, והרגשתו האישית של אחד החניכים רעה.

לכמחצית מהמשפחות היה ניסיון של חונכות בעבר.

בחירת האב מי יהיה הילד החניך מבוססת על מספר סיבות כגון: גיל צעיר ו/או ילד יחיד (30%), קשיים נפשיים (26%), קשיים של המצב הנוכחי (22%) וקשיים בלימודים (11%). שלושה אבות (11%) לא ציינו מדוע בחרו בילד זה דווקא להשתתף בפרוייקט.

14 האבות (52%) מצפים שהפרוייקט יעניק לילדיהם לימוד והעשרה שיתבטאו בעיקר בעזרה בלימודים, פעילות חברתית ובילוי. שלושה אבות (11%) מצפים שהפרוייקט יעניק לילדם בעיקר תמיכה נפשית שתכלול: הקניית ביטחון עצמי לחניך, הענקת כל מה שהאב אינו מסוגל להעניק, עזרה לילד להתמודד עם המצב, אוזן קשבת לחניך ומקור להרגעת הילד. עשרה אבות (37%) מצפים שהחונכות תעניק לחניכים גם תמיכה נפשית וגם לימוד והעשרה.

לסיכום, רוב האבות הם בני משפחה מסורתית ובעלי סימנים של אי-יציבות: לא סיימו צבא, עבודות חלקיות, בלא בעלות על בית למרות קיום משפחה וילדים. המאסר הנוכחי קצר יחסית, אך אינו הראשון. הוא נובע בעיקר מעיסוק בסמים או פגיעה ברכוש.

רק אסיר יוצא דופן זוכה להכשרה כלשהי במשך מאסרו.

האבות מציינים תמונה משפחתית יפה יותר מזו שמציירות האימהות. הקשר בינם לבין נשותיהם בתקופה שקדמה למאסרם - המדווח על ידם - חזק וטוב יותר מכפי שמדווחות הנשים. הם גם זוכרים קשרים יפים יותר עם ילדיהן מכפי שזוכרות הנשים.

בעניין היחסים הנוכחיים בין האב לילדים, הבעל המרוחק מדווח על שמירת רמת הקשר הקודמת כפי שגם האישה מדווחת. אך באשר ליחסים הנוכחיים בין האם והילדים, דווח על הדרדרות מסוימת.

האפשרות לקיים קשר בין המשפחה לאב-האסיר, אמנם מנוצלת אך לא באופן מקסימלי.

לגבי היחסים העתידיים עם בן/בת-הזוג והילדים, האבות כולם, חוץ מאחד, רוצים קשר רב יותר עם המשפחה. לעומתם רק כמחצית מהאימהות מעדיפות קשר רב יותר שלהן עם הבעל, אך כמעט שלושת-רבעי מהן היו רוצות שיהיה קשר רב יותר בין הילדים לאב.

החונכים

בפרוייקט השתתפו 27 סטודנטים, 12 מהאוניברסיטה העברית בירושלים ו-15 מאוניברסיטת בן-גוריון בבאר-שבע. בין 27 הסטודנטים 17 היו חונכות, ועשרה-חונכים.

גילם של 11 מהחונכים (40%) נע בין 19 ל-23, גילם של שמונה (30%) נע בין 24 ל-26, גילם של שישה (22%) נע בין 27 ל-32, וגילם של שני חונכים (8%) לא ידוע.

16 החונכים (59%) לומדים בחוג למדעי - החברה, מהם שלושה (11%) בחוג לכלכלה וניהול. שישה חונכים (22%) לומדים בחוג למדעי-הרוח, ארבעה (15%) בחוג למדעי-הטבע ואחד לומד משפטים.

כמו כן, למרבית החונכים אין זו שנת-הלימודים הראשונה באוניברסיטה: ל-16 (59%) זו שנת - הלימודים השלישית או יותר, לשישה (22%) זו שנת הלימודים השנייה, ולארבעה (15%) זו שנת הלימודים הראשונה. חונך אחד לא ציין את שנת הלימוד.

19 חונכים (70%) הם ילידי הארץ. ארץ המוצא של חמישה (19%) היא אסיה-אפריקה, ושל שלושה (11%) אירופה-אמריקה.

לעומת זאת, ארץ מוצאם של 17 מאבות - החונכים (63%) היא אסיה-אפריקה. שבעה מאבות - החונכים (26%) מוצאם מאירופה-אמריקה, ורק שלושה מאבות-החונכים (11%) הם ילידי הארץ.

החונכים מירושלים מדווחים, שנודע להם על הפרוייקט ממודעות באוניברסיטה ומעיתון הסטודנטים. רק ארבעה מהחונכים נתוודעו לפרוייקט על ידי מקור אחר. לשניים מהם נודע עליו מהקרן הבינלאומית, לאחד ממשרד פר"ח, ולאחד מחברים.

לעומת זאת, רוב החונכים מבאר - שבע מדווחים, שנודע להם על הפרוייקט ממשרד פר"ח ומפעילי הציבור באוניברסיטה. רק חמישה חונכים מדווחים, שנודע להם על הפרוייקט ממקור אחר. שלושה מהם נודע ממודעות באוניברסיטה ומעיתון הסטודנטים, לשניים מחברים, ולאחד מהקרן הבינלאומית.

הקשר הראשוני בין החונכים הירושלמים לרכזת הפרוייקט נוצר באמצעות משרד רכזת הפרוייקט, ואילו הקשר הראשוני בין החונכים מבאר - שבע לרכזת הפרוייקט נוצר בעיקר באמצעות פעילי - ציבור ומשרד הרווחה.

כל החונכים הירושלמים, מלבד אחד, ציינו שהסיבות להצטרפותם לפרוייקט הן: עניין, רצון לעזור ואתגר. רק חונך אחד ציין, שאחת הסיבות להצטרפותו היא המלגה שיקבל עם סיום הפרוייקט.

החונכים מבאר-שבע אף הם ציינו, שהצטרפותם לפרוייקט נובעת מעניין, אתגר ורצון לעזור, אך עם זאת שישה מהם ציינו שאחת הסיבות להצטרפותם היא המלגה שיקבלו עם סיום הפרוייקט.

החונכים-נתבקשו לדווח על ניסיונם בעבר בשלושה תחומים: בעבודה התנדבותית, הדרכת נוער ועבודה קהילתית. 16 חונכים (59%) מדווחים על היעדר ניסיון בעבר בעבודה התנדבותית כלשהי, 14 (52%) מדווחים על היעדר ניסיון בעבודה קהילתית. 10 (37%) מדווחים על היעדר ניסיון בעבודה בכל שלושת התחומים.

16 חונכים (59%) מדווחים על השתתפותם בחונכות במסגרת פרויקט פר"ח. מ-16 החונכים שהשתתפו בעבר בפרוייקט פר"ח עשרה הם אלה שדיווחו על חוסר ניסיון בעבודה התנדבותית, בהדרכת נוער ובעבודה קהילתית.

מכאן, שלכל אחד מהחונכים היה בעבר ניסיון לפחות באחד מהתחומים של: עבודה התנדבותית, עבודה קהילתית, הדרכת נוער או השתתפות בפרוייקט פר"ח.

הסיבות שהשפיעו על החלטת החונכים להשתתף בפרוייקט זה היו בעיקר לעזור לילד במצוקה, לעשות משהו חדש או מעניין ולתרום לזולת (לוח מס' 32). האספקטים האחרים, אשר היו חשובים לחונכים בעת החלטתם להשתתף בפרוייקט, היו: קבלת המלגה והמעורבות מבחינה חברתית.

החונכים מציינים, ששיקולי התקדמות מקצועית ופיתוח כישורים חדשים או קודמים שיחקו תפקיד קטן יותר בעת החלטתם להשתתף בפרוייקט חונכות ילדי האסירים.

הדרכה לחונכים

הדרכה קבוצתית

החונכים קיבלו הדרכה מצוות מנחים אחת לחודש במשך כל תקופת הפרוייקט. לחונכים הוקצו שני צוותי מנחים, האחד לחונכים בירושלים, והשני לחונכים בבאר-שבע.

בפגישה החודשית החונכים הציגו את בעיותיהם בפני הצוות וביחד ניסו להעלות פתרונות אפשריים והצעות לשינוי. הצוות ניסה לא רק ליעץ, אלא אף לעודד את החונכים ולהדגיש בפניהם את ההצלחות הקטנות שהושגו.

בהדרכה זו עסקו החונכים והמנחים בשלושה נושאים עיקריים :

א. הקשיים והבעיות, שנתקלו בהם החונכים.

ב. ההישגים, אליהם הגיעו החונכים והצוות במהלך ההדרכה הקבוצתית.

ג. הצעות לשינוי.

אפשר להבחין בהדרכות הקבוצתיות בין שתי תקופות :

1. נובמבר 1987 - ינואר 1988,

2. פברואר 1988 - מאי 1988.

תוכן ההדרכות הקבוצתיות בתקופה הראשונה היה שונה מזה שבתקופה השנייה. בתקופה הראשונה החונכים הביעו בעיקר את חששם מהמפגש עם משפחת האסיר ועם האסיר עצמו, ואילו בתקופה השנייה הם העלו את הבעיות וההישגים במהלך החונכות עצמה. הקשיים והבעיות, אשר הועלו על-ידי החונכים היו גם הם משני סוגים : קשיים של החונך וקשיים טכניים.

הנושאים, שבהם עסקו החונכים והמנחים, מוצגים להלן בהתייחס לשתי התקופות.

1. בתקופה הראשונה

לקראת תחילת ההתנדבות החונכים ביטאו חששות מהמפגש עם החניך ומשפחתו - חרדה מפני עוצמת הבעיות שאינן מוכרות להם. החונכים הביעו ספקות לגבי יכולתם ליצור קשר עם ילד מרקע לא מוכר זה. במהלך ההדרכה החונכים ביטאו את הקשיים, המפורטים בהמשך.

- החשש מהמפגש הראשון עם החניך.
- חששות ופחדים מהמגע עם משפחת האסיר, בעיקר מהמגע עם האסיר והביקור בכלא.
- הקושי לעמוד במצוקת משפחת האסיר - תחושה של יכולת תרומה אפסית.
- הקושי ליצור קשר עם הילד. קיימת הרגשה שילדי אסירים שונים מילדים אחרים, בעייתיים יותר ומתוסכלים יותר.

ב. הקשיים הטכניים

- בעיות לימודיות חמורות - במה להשקיע יותר בלימוד או בהעשרה.
- ההבדל בין חונכות פר"ח, המוכרת לחונכים, ובין חונכות זו.
- כיצד להציג עצמך בפני המשפחה והחניך.
- כיצד לנהוג במקרה שהחניך מסרב לבקר את האב בכלא.
- כיצד לתחום את החונכות לילד הנחנך בלבד.
- האם לשאול את הילד על האב, על בית-הספר או שאלות כלליות.
- הרגשת מבוכה מצד החונך לאור הבעיות במשפחת האסיר ותסביכי הילד - לא יודע מאין להתחיל.

ג. הישגי החונכים והצוות במהלך ההדרכה

בתקופת ההדרכה הקבוצתית הראשונה החונכים והצוות התמקדו בעיקר בהבהרת מטרות הפרוייקט וגיבוש קבוצת החונכים.

החונכים, אשר להם היתה מוכרת חונכות במסגרת פר"ח בלבד, היו זקוקים להבהרת ההבדל בין חונכות זו לחונכות פר"ח. חונכות ילדי האסירים נבדלת מחונכות פר"ח לא רק במבנה החונכות אלא גם בבעיות השונות שבהן נתקלים החונכים - בעיות שהן פועל יוצא מהעובדה שאב המשפחה נמצא בכלא. ההתוודעות לבעייתיות של משפחת האסיר איפשרה לחונכים להבין טוב יותר את ייחודו של פרוייקט זה ומטרותיו.

הודגשה החשיבות של קבלת החונך על-ידי האם והחניך, אשר הומחשה באמצעות "משחק תפקידים". הצוות עצמו הדגיש את ההתמקדות בחניך בלבד ולא בכל המשפחה. זאת למרות המוטיבציה הגבוהה של החונכים לנסות לעזור למשפחה כולה.

בתקופה הראשונה של ההדרכה הקבוצתית גובשה קבוצת החונכים. פתיחות הקבוצה יצרה דינאמיקה, שאיפשרה הכנה נפשית והפחתת חרדות אצל החונכים.

ד. הצעות לשינויים

ההצעות לשינויים, שהועלו על-ידי צוות המנחים והחונכים בתקופה הראשונה, הן:

- פחות משחקי קומוניקציה - יותר משחקי תפקידים סביב הכניסה למשפחת האסיר וגבולות החונכות.
- קיצור את החלק שדן בעולם האסיר והארכת את הדיון במפגשי חניך חונך.
- הקפדה על כך שכל החונכים יתחילו את תפקידם באותו זמן. כך תימנע חזרה של הצוות על תיאור הפרוייקט ומטרותיו.

2. בתקופה השנייה

קשיי החונכים בתקופה השנייה נסובו סביב שני נושאים עיקריים: הביקור בכלא וגבולות החונכות. החונכים הביעו חשש מהפגישה עם האב האסיר: חששו משתיקה שתיווצר במשך הפגישה. לא ידעו במה לשתף את האב ובמה לא. נוסף על כך, החונכים הביעו מבוכה באשר לגבולות החונכות. מה לעשות בקשר לאחי - החונך, אשר מביעים קנאה ודרישה לתשומת-לב.

א. קשיי החונך

- קשיים בתחום הקשר עם האם ושיתוף הפעולה מצידה.
- חשש מהפגישה עם האב ומהביקור בכלא.
- הרגשה שתרומת החונך אפסית.
- הרגשת החונך כמיותר בזמן הביקור בכלא.
- אי היווצרות קשר ממשי עם האב.
- הרגשה שהביקור בכלא אינו הכרחי לצורך מימוש מטרות הפרוייקט.
- הקושי של הפרידה - חשש שהילד יישבר.

ב. הקשיים הטכניים

- גבולות החונכות - האחים מקנאים ודורשים תשומת לב.
- כאשר האם אינה מציעה להשתתף בהוצאות של בילוי משותף של החניך והחונך - מה לעשות? (זאת בהתחשב במצב הכלכלי הקשה ברוב משפחות החניכים).
- האם לספר לילד על עובדת מאסרו של האב?
- כיצד להגיב לשאלות הילד - האם יש לתאם עמדות מראש עם האם?

ג. הישגי החונכים והצוות במהלך ההדרכה

החונכים מציינים שהשיחה על הביקור בכלא בעת ההדרכה הקבוצתית הפחיתה אצלם את החרדות מפני הביקור. הביקור בכלא, בהמשך הפרוייקט, גרם לשינוי עמדותיהם לגבי מאסר האב בפרט ולגבי משפחת האסיר בכלל. החונכים מדווחים, שברוב המקרים הקשר שלהם עם החניך התחזק בעקבות הביקור בכלא.

החונכים הרבו לצאת עם החניכים לפעילות מחוץ לבית וכך השיגו מספר מטרות:

1. שחרור הילד מהמתח והבעיות שבבית, גם אם רק לשעתיים.
  2. מניעת ההפרעות מצד האם ושאר האחים לפעילות המשותפת של החניך והחונך.
  3. העשרת עולמו של החניך.
  4. החונכים השתדלו לקבוע פגישה עם החניכים בנקודת מפגש מסוימת, ובכך פתחו בחניכים את העצמאות והביטחון לפעול לבד.
- החונכים הכירו בחשיבות הביקור בכלא להיזוק הקשר עם החניך וליצירת פתיחות אצלו בנושא מאסר האב. פתיחות זו יצרה קרבה בין האב לחניך.
- הרגשת האפסיות של יכולת החונכים לתרום לחניכים התבטלה עם סיום הפרוייקט, כאשר החונכים הכירו בתרומת החונכות לא רק לחניך אלא אף להם עצמם. כמו כן לחונכים יש היום תחושה שילדי האסירים אינם כה שונים וחריגים מילדים אחרים למרות הבעיות הספציפיות שלהם.

ד. הצעות לשינויים

ההצעות לשינויים, שהועלו על ידי צוות המנחים והחונכים בתקופה השנייה, הם:

- הכנת החונכים והחניכים לקראת הפרידה - שתהיה זו פרידה מובנית (באמצעות שיחה).
- עריכת חוזה ברור בין החונך למפעילי הפרוייקט לפני תחילתו, אשר יבהיר לחונך מה הן ההשלכות של הפסקת פעילותו עקב בעיות אישיות או בעיות אצל החניך ומשפחתו.
- מתן הכשרה מוקדמת לחונכים לפני תחילת הפרוייקט, שתבטא לא רק בתחום התפקיד עצמו אלא גם בתחום ההכנה הנפשית של החונכים והגדרת הציפיות מהם אצל מפעילי הפרוייקט.
- הדרכת האם ושידולה לשתף פעולה עם החונך.

הדרכה אישית

במקביל להדרכה הקבוצתית קיבל כל חונך הדרכה אישית אחת לחודש. זו התייחסה לדיווח החונך על פעילותו עם החניך, לבעיות ספציפיות שהחונך נתקל בהן במסגרת פעילותו בחונכות ולדרכי הפעולה לגביהן. במקרה הצורך המדריכה התערבה בחונכות ולעתים אף שיתפה את העובדת הסוציאלית שטיפלה במשפחה.

גם בנושאי השיחה, שהועלו על-ידי החונכים, יש להבחין בין שתי תקופות:

1. נובמבר 1987 - ינואר 1988,

2. פברואר 1988 - אפריל 1988.

בתקופה הראשונה החונכים דיווחו בעיקר על הקושי ליצור קשר עם החניך, חוסר סבלנות מצד האם כלפי החניך ואדישותה לצרכיו. כמו-כן הבעייתיות במשפחת האסיר בכלל ואצל החניך בפרט יצרו בלבול ומבוכה אצל החונכים. החונכים הרגישו שאינם יודעים במה להתמקד בתקופת החונכות.

בתקופה השנייה החונכים הביעו יותר את דעתם על בעיות הילד והמשפחה ופחות את חששותיהם, שציינו את התקופה הראשונה.

הקשיים, שהחונכים העלו בהדרכה האישית, התייחסו לשלושה תחומים:

א. בעיות החניך,

ב. יחס האם לחניך,

ג. בעיות חונכות.

כדי להציג תמונה מקיפה של הקשיים, שבהם נתקלו החונכים, נפרט את הקשיים בהתאם לשלושת התחומים שצינו לעיל. לאחר הפירוט נציין את ההחלטות שהחונכים והמדריכים קיבלו במשך תקופת החונכות.

א. בעיות החניך

- סגירות רבה,
- קשר חזק לאם וחלוח בה.
- אינו מגלה סקרנות.
- חוסר סבלנות וחוסר כושר ריכוז.
- בעיה רגשית. החניך אינו מחייך - מבטא רגש רדוד.
- החניך מתנהג מוזר (מלמולים, תנועות ידיים משוננות).
- קושי ליצור קשר עם החניך - החניך צעירי מדי.
- התמכרות לטלוויזיה.

- בציוורים מתבטאת בדידות.
- סבל מחסכים רבים עקב היעדרות האב מהבית.
- חולניות - קשה להוציא את החניכה מהבית.
- אין רצון לקשר עם חברות.
- אין נכונות ללמוד.
- דחייה על ידי הילדים.

ב. יחס האם לחניך

- חוסר סבלנות מצד האם כלפי החניך.
- האם כמעט אינה נמצאת בבית - עובדת כל הזמן.
- קשר תלתי מאוד בין החניך לאם.
- האם אינה מוכנה לספר לחניך על מאסר האב.
- האם אדישה לצורכי החניך.
- החונך מרגיש שהאם זקוקה להדרכה.
- האם מקפחת את החניך.
- האם נותנת גיבוי לחוסר עמידת החניך בלוח הזמנים.

ג. בעיות חונכות

- הקשר עם החניך אינו יציב, החניך לפעמים אינו נמצא בבית.
- הילד מתנגד לבקר בכלא חרף מאמצי האם והחונך.
- האב מגיע הביתה לביקור כל ערב - יוצר מתח רב ובלבול במשפחה.
- הילד בעייתי ומתוסבך עד כדי כך שהחונך אינו יודע מאין להתחיל.
- החונך אינו יודע כיצד להעלות את נושא האב בפני החניך.
- דודה של החניך (בת ה-16) מנסה לפתות את החניך.
- האחים מקנאים בחניך ומנסים להתערב בחונכות.
- אין בבית החניך ספרים ומשחקים.
- האב מביע קנאה בחונך.
- החונך חש שהיה מיותר בביקור בכלא.
- התנגשות בין הביקור בכלא לטיול מטעם ביה"ס - מי מחליט?
- קושי של החונך עקב היעדרות ממושכת בגין מילואים.
- החניך מפתח תלות בחונך.
- כיצד להתייחס לביטויי השנאה של הילד כלפי אביו.
- האב הועבר לכלא "עתלית". מה יהיה על הביקורים.

ההחלטות שקיבלו החונכים והמדריכים מוצגות להלן לפי התחומים השונים:

א. בעיות החניך

החונכים העלו בעיקר את בעיות החניך, אשר מקשות על יצירת קשר עימו. לכן בתקופה הראשונה ההדרכה האישית התמקדה בעיקר בדרכים המאפשרות לשבור את מחסום הביישנות והסגירות של הילד הנחנך.

על החונך לנטוע בחניך הרגשת ביטחון בו, כך שהחניך לא יחשוש להביע את רצונותיו ורגשותיו, ויראה בחונך חבר, שאפשר להיעזר בו, ולא זר המאיים על עולמו הפרטי.

האמצעים שבהם ישתמש החונך יהיו בעיקר שיחות ומשחקים. החונך ינסה להשיג פתיחות מצד החניך באמצעות שיחה על מאסר האב. כשהחניך סגור מדי, על החונך לנסות לברר מה רגשותיו כלפי אביו ומשפחתו באמצעות משחקים. החונך לא ילחץ על החניך לדבר על נושאים שאינו מעוניין. הוא ינסה אצל החניך לעורר סקרנות באמצעות גילוי סקרנות מצדו הוא. החונך ישאל את החניך על רגשותיו, תחביביו, חברים וכו'. גילוי האכפתיות מצד החונך יעניק לחניך ביטחון בו ויגרום ליתר פתיחות מצדו. החונך ינסה להפעיל את החניך על ידי שישאיר לחניך להחליט מה ברצונו לעשות.

החונך ישתדל להוציא את החניך מביתו כדי לפתח אצלו את הביטחון העצמי והעצמאות. היציאה מהבית תמנע גם את התערבות האחים והאם בחונכות.

במקרים של בעיות ריכוז החונך ינסה לשמור על ריכוז החניך באמצעות משחקים - מיגוון רחב של פעילויות. במקרה של גילוי תוקפנות אצל החניך, החונך יתמקד עם החניך על נושא זה באמצעות שיחות ופעילות ספורטיבית.

החונך ינסה ליצור קשר עם בית-הספר, בידיעת האם, כדי לבדוק את האפשרויות למתן עזרה לימודית לחניך.

החונך יברר את רגשותיו של החניך באמצעות סיפורים או ציורים, ידובב את החניך ויעודד אותו לדבר על האב; אפשר באמצעות הספר "אבא של גידי קיבל עונש".

החונך לא יגביל את החונכות ללימודים בלבד, אלא ישתדל להעשיר את עולמו של החניך. במקביל, החונך יסביר לאם את חשיבות הפעילות שאינה לימודית.

במקרה שהחונך רוצה להתמקד בלימודים, עדיף שהפגישה תתקיים בביתו, כדי למנוע הפרע ות מצד אחי החניך.

בהתייחס לבעיות רגשיות הובהר לחונכת, שהילדה מערבבת מציאות ודמיון. יש לאפשר לילדה ל"פנטז", אך על החונכת להבהיר לה שהוא מבחינה מתי זה דמיון ומתי לא - אין לומר לחניכה שהיא משקרת.

תוקפנית הילד נועדה לא אחת לבדוק את החונך - עד כמה יהיה מוכן להשאר עמו. לכן על החונך להציב לילד גבולות ברורים.

ב. יחס האם לחניך

למרות העיקרון, שהחונך צריך להתייחס לחניך בלבד ולא לפתח קשר עם יתר בני המשפחה, החונך והמדריכה הגיעו למסקנה שכדאי לשתף את אם החניך בחונכות. החונך ישתף את האם בחונכות וינסה להיעזר בה כדי לזכות ביתר חופש פעולה. הוא יעודד את האם להשקיע כסף בפעילות דיסקטית, ויקבל את רשותה להוציא את החניך מהבית. החונך יברר עם האם עד כמה החניך יודע על מאסר האב ויסכם אתה לומר לחניך.

המדריכה תדבר עם העובדת-סוציאלית של המשפחה ויחד עם החונך יכינו את החניך ומשפחתו לקראת הביקור בכלא. הובהר לחונך, שאסור לו להתערב בכל התחומים והבעיות שבבית החניך ולשנותם. סוכם, שהחונך יציב לעצמו גבולות ברורים של החונכות.

החונך יזכר עם האם וישכנע אותה לשתף אתו פעולה. יש לשתף את האם בהוצאות הביטוח, אפילו באופן חלקי ובכך לעורר בה אחריות לצורכי הילד ולשנות את סדר העדיפויות שלה. כמו כן יש לנסות לשכנע את האם להשתף במפגשי הנשים.

יש להתקשר לעובדת-הסוציאלית של המשפחה ולערב אותה בעניין התייחסות האם לילדיה.

ג. בעיות חונכות

החונך יקבע ימים קבועים למפגשים עם החניך והסדרים למקרה של ביטול פגישה מצדו, כך ילמד החניך להתנהג באחריות ולהודיע לחונך כאשר אינו יכול להגיע לפגישה. החונך ידבר עם החניך על האב וינסה להכינו לקראת הביקור הבא בכלא באמצעות כתיבת מכתבים לאב.

החונך ייעזר בספריית פר"ח ובפעילויות מגוונות כדי להעשיר את עולמו של החניך.

הובהרה לחונך חשיבות הביקור בכלא למערכת היחסים בינו ובין החניך ולמערכת היחסים בין האב לחניך.

יש לנצל את חווית הביקור בכלא לפתיחת שיחה בנושא האב ולחשיפת רגשות החניך כלפיו.

החונך יכין את החניך לקראת הפרידה.

בפגישה האחרונה של החונך עם המדריכה הביעו החונכים את דעתם על כל הפרוייקט. להלן הפירוט:

- החונכות העשירה מאוד את החניך.
- למרות מצבו הירוד של החניך בלימודים, נתקבל מכתב מבית הספר, שבו המורה מציינת את התקדמות החניך בלימודים.
- הקשר הטוב בין החניך לחונך איפשר פעילות מגוונת ובונה ביניהם.
- החונכות חיזקה את ביטחונו העצמי של החניך ופיתחה בו עצמאות.
- החניכה חדלה לעשות תנועות משונות ולמלמל סתם.
- החניכה חדלה לחלות.
- החניך לא השתפר בלימודים - לבדוק אפשרות של עזרה מטעם בית הספר.
- החניכה עדיין מביעה אפתיות.
- הביקור חיזק את הקשר בין החניך לאב.
- הביקור חיזק את הקשר בין החניך לחונך ויצר פתיחות ואימון ביניהם.
- החונכות תרמה רבות לחונך.
- חונכת אחת הביעה את רצונה לעבור הסבה מקצועית לעבודה סוציאלית או לחינוך מיוחד בעקבות הפרוייקט.

בשיחת הסיכום בין החונכים למדריכות תוארה תרומת הפרוייקט לחניכים והשינוי שחל בהם. החונכים אף עמדו על תרומת החונכות להם אישית עד שאחת החונכות אף הביעה רצון לעבור הסבה מקצועית לעבודה סוציאלית.

בענין תרומת הפרוייקט לחניכים, כפי שתוארה על-ידי החונכים, צויין שלמרות חוסר המקצועיות של החונכים ועל אף חששם הרב בתחילת הפרוייקט, הם הצליחו לתרום רבות להעשרת עולמו של החניך ולביטחונו העצמי. כל זאת בזכות רצונם העז לתרום ובעזרת ההדרכה האישית והקבוצתית אשר תמכה בהם בשעה שנתקלו בבעיות.

הפעילות בחונכות

החונכים דיווחו על פעילותם עם החניך באמצעות דו"ח מפורט, אשר מולא לאחר כל מפגש בינם ובין החניך. בהתאם למתכונת הפרוייקט, החונך היה אמור להיפגש עם החניך כשמונה פעמים בחודש.

הדו"ח כולל שאלות על: מקום המפגש בין החניך לחונך, מי נכח בפגישה, סוגי הפעילות והנושאים העיקריים שעליהם שוחחו החניך והחונך בפגישה.

החונכים לא דיווחו על אחוז גבוה מהפגישות שנערכו בינם לבין החניכים. מירושלים נתקבלו רק 68% מהדיווחים המצופים, ואילו מבאר-שבע רק 40%. כמו-כן, החונכים לא הקפידו במסירת דיווח מלא על פעילותם במפגשים עם החניכים. למרות האינפורמציה המנותחת כאן חלקית, היא מעידה על הפעילות העיקרית שהתנהלה במסגרת החונכות.

על פי הדיווחים השונים (דו"חות ההדרכה האישית, קבוצתית ונפגשי חניך-חונך) כל החונכים והחניכים, מלבד אחד, התמידו בחונכות מתחילתה ועד סופה. חונך אחד מבאר-שבע פרש מהפרוייקט בתחילתו עקב בעיות משפחתיות. חניכו לא קיבל חונך אחר, מכיוון שנמצא לא מתאים לפרוייקט. התמדה זו לכשעצמה מצביעה על הערכת החונך והחניך את פעילותם המשותפת למרות הקשיים שנתקלו בהם.

לפי דיווחי החונכים, מספר המפגשים הממוצע לחודש היה גבוה בירושלים יותר מאשר בבאר-שבע. החונכים הירושלמיים מדווחים על חמישה מפגשי חניך-חונך בממוצע לחודש, לעומת שלושה בבאר-שבע.

עיקר פעילות החונכות התנהלה בבית החניך לפי דיווחי החונכים - הדבר חל על 51% מהמפגשים בירושלים ועל 66% מהמפגשים בבאר-שבע. במקביל, החונכים הירושלמיים מדווחים על פעילות רבה יותר מחוץ לבית החניך מאשר החונכים בבאר-שבע. החונכים הירושלמיים מדווחים על כך ש-23% מהמפגשים בינם לבין החניך היו בעיר, 14% באוניברסיטה ו-5% מהמפגשים בבית החונך. לעומת זאת החונכים מבאר-שבע מדווחים, כי 14% מהמפגשים בינם לבין החניך היו בעיר, 9% באוניברסיטה ו-7% בבית החונך.

מפעילי הפרוייקט קבעו, שכל ילד יקבל חונך אישי, שאיתו ייפגש פעמיים בשבוע, שעתים מדי פעם, וכי פעילותם תיקבע לפי בחירתם המשותפת. אחת לחודש יתקיים ביקור קבוצתי של כל הילדים והחונכים אצל האבות בבית הכלא. הביקור בכלא הינו חלק אינטגרלי וחשוב של הפרוייקט. במשך שבעה חודשי פעילות כל זוג חניך-חונך היה אמור לבקר שבע פעמים בכלא. מספר ביקורי החניך בכלא, בהתאם לדיווחי החונכים, מוצגים בלוח.

לוח מס' 2 - מספר החונכים שביקרו בכלא, לפי מספר הביקורים

מספר הביקורים בכלא	ירושלים	באר-שבע
0	0	6
1	3	2
2	1	2
3	3	2
5	2	0
6	2	0
אין דיווחים	1	3

אף חניך לא בקר את אביו 7 פעמים כמתוכנן במסגרת הפרוייקט.

בירושלים כל החניכים ביקרו את אביהם בכלא לפחות פעם אחת במסגרת הפרוייקט, בעוד שששה חניכים מבאר-שבע לא ביקרו את אביהם בכלא אפילו פעם אחת.

יתר על כן, ארבעה חניכים מירושלים ביקרו חמישה עד ששה ביקורים בכלא, בעוד שבבאר-שבע מספר הביקורים המקסימאלי היה שלושה.

ביקורים בכלא היו אחוז גבוה מפעילות החונכים הירושלמיים. הם וחניכיהם ביקרו את האב בכלא ב-36 מבין מפגשי החונכות, ואילו החונכים מבאר-שבע ביקרו בכלא רק ב-12 מבין מפגשי החונכות.

בבאר-שבע ב-13% מהמפגשים נכחו אחיו של החניך, ב-7% נכחו גם האם וגם האחים, וב-4% נכחה רק האם. בירושלים ב-15% מהמפגשים נכחו גם האם וגם האחים, ב-14% נכחה רק האם, וב-2% נכחו רק אחיו של החניך.

מכאן, שלמרות שהפעילות העיקרית של החונכות בבאר-שבע התנהלה בבית-החניך, ב-64% מהמפגשים לא נכח בהם איש נוסף, ואילו בירושלים רק ב-40% מהמפגשים בבית-החניך לא נכח איש נוסף.

הפעילויות של החניך-החונך במפגשים שהתקיימו בבית החניך התרכזו בלימודים, תחביבים ומשחקים. החונכים מבאר-שבע עסקו ב-36% ממפגשים אלה בלימודים וב-24% מהם בתחביבים. החונכים מירושלים עסקו בלימודים רק ב-23% מהמפגשים וב-22% מהם עסקו בתחביבים.

הפעילות מחוץ לבית החניך היתה בעיקר פעילות אקטיבית, כגון: ספורט, רכיבה על אופניים ומשחקים. ב-15% מהפעילויות שמחוץ לבית עסקו החונך והחניך בפעילות פורמאלית: ביקור במוזיאון, סרטים וביקור בגן החיות.

בשיחות שהתנהלו בין החונך לחניך עלו בעיקר הנושאים הבאים: בית-הספר, אבא, בעיות אישיות של החניך, המשפחה והבית, העולם החיצוני והחונכות.

שלושה נושאים נדונו בבאר-שבע בתדירות גבוהה מאשר בירושלים. בבאר-שבע ב-21% מהמפגשים עלה הנושא של המשפחה והבית, ב-14% מהם דיברו על האחים והאחיות, וב-13% על החברה שבה מצוי החניך. בירושלים רק ב-10% מהמפגשים עלה נושא הבית והמשפחה, ב-9% מהם דיברו על האחים והאחיות, וב-8% על החברה בה מצוי החונך.

ייתכן שנושא המשפחה בשיחות החונך-החניך עלה בתדירות גבוהה יותר בבאר-שבע מכיוון שמספר המפגשים שלהם בבית החניך היה גבוה יותר.

החונכים מציינים שב-65% מהפגישות הם לא העלו כל נושא לשיחה עם החניך. עם זאת הם מציינים, שב-70% מהפגישות החניכים לא העלו כל נושא לשיחה.

מתקבל הרושם כי המפגשים של חונך-החניך סבבו סביב פעילות אקטיבית יותר מאשר על שיחות בנושא כלשהו. נושאי השיחה שהעלו החונכים התמקדו בעיקר במספר נושאים: בית-הספר (40%), אבא (12%), העולם החיצוני: חדשות, מדע וכו' (11%), החניך - בעיות אישיות (10%), החונכות (10%), ולעיתים רחוקות העלו החונכים נושאים אחרים.

החניכים אף הם העלו נושאים אלה, אך בתדירות שונה: בית-הספר (22%), אבא (16%) החניך - בעיות אישיות (10%), המשפחה (10%), העולם החיצוני: חדשות, מדע וכו' (9%). החונכים העלו גם הם נושאים אחרים, אך בתדירות נמוכה יותר.

הנושאים, שבהם התמקדו החונכים היו עלפי רוב כלליים ולא כאלה שנוגעים לחניך עצמו ולבעיותיו. הרעיון מאחורי מגמה זו הוא, כנראה, לא ללחוץ על החניך ולתת לו את ההזדמנות לדבר על בעיותיו כאשר ירגיש צורך בכך. ואמנם, כאשר החניכים העלו נושאים הם התמקדו פחות בלימודים ויותר בנושא המשפחה ובבעיותיהם האישיות.

חשוב לציין, שפעילות החונכות לווה בקשיים רבים, שהחונכים אכן ציינו בהדרכות הקבוצתיות והאישיות שקיבלו מאת מנחי התוכנית, חששות מהמפגש עם החניך ומשפחתו וחרדה מפני מכלול הבעיות הבלתי מוכרות להם. בהמשך התעוררו בעיות של קנאה מצד אחיו של החניך, ולעיתים גם קשיים הקשורים לייחס האם כלפי החניך וכלפי החונכות.

בדיווחי החונכים נמצא חיסרון בולט בנתונים המתייחסים ל-:

- הכנת החניך לקראת הביקור אצל האב בכלא.
- הפעילות בשעת הביקור.
- הרגשת החניך לפני הביקור, בשעת הביקור ולאחריו.
- עיבוד נושא הביקור בידי חונך וחניך.

יתכן שזהו ביטוי נוסף של חששות החונך מהפגישה עם האב בכלא - חששות שהתבטאו בהעדפה מצידו שלא לעסוק בנושא זה עם החניך, או בדיווח סלקטיבי שאינו כולל את נושא הביקור לפרטיו.

חרות דעת המשתתפים על הפרויקט

ההורים

מידת שביעות רצונם של הורי החניך נבדקה בשני מישורים - מישור העזרה, שהחונכות העניקה לחניך ולמשפחה, ומישור השינויים שחלו בקשר שבני המשפחה חשו זה כלפי זה במשך הפרוייקט.

ההורים מרוצים מאוד מהעזרה שהוענקה לחניך. 70% מהאבות ו-76% מהאימהות מציינים שהחונכות עזרה לחניך מאוד. אב אחד ואם אחת בלבד מציינים שהחונכות לא כל-כך עזרה.

החונכות עזרה בעיקר בתחומי העשרת עולמו של החניך, הגברת ביטחונו העצמי, יצירת פתיחות אצלו ועזרה בלימודים.

למרות שתחומים אלה היו כלולים במסגרת הציפיות של האבות מהחונכות, רק שלושה אבות ושתי אימהות מציינים שהחונכות הספיקה לחניך. ההורים האחרים מרוצים מהפעילות של החניך והחונך ומעוניינים שיהיה המשך לפעילות זו. ההורים טוענים, שהקשר אשר נוצר בין החניך והחונך, הינו קשר בונה ותומך, ויש צורך להמשיך אותו. החניכים עדיין זקוקים לתמיכתו הרגשית של החונך ולעזרתו בלימודיהם.

ארבע אימהות מציינות שהחונכים לא עזרו לחניכים בתחום הלימודים: שתיים מהן טוענות שהחונכות לא כל-כך עזרה, ואילו השתיים האחרות טוענות שהחונכות אמנם עזרה מאוד לחניך, אך לא בתחום הלימודים.

בתום הפרוייקט, 55% מהאבות מציינים שיחסיהם עם החניך השתפרו, ו-40% שיחסיהם עם החניך לא השתנו. רק אב אחד מצייין שיחסיו עם החניך הדרדרו.

לעומת זאת, רוב האבות מציינים שיחסיהם עם שאר הילדים במשפחה ויחסיהם עם האישה לא השתנו: 65% מהם מציינים שיחסיהם עם שאר הילדים לא השתנו לעומת 29% המדווחים על שיפור במערכת יחסיהם עם שאר הילדים. 70% מהאבות מציינים שיחסיהם עם האישה לא השתנו, לעומת 20% מהם שיחסיהם עמה אישה השתפרו.

רוב האבות מציינים שבתקופת הפרוייקט החניכים (55%) ביקרו אותם בכלא שלוש עד שש פעמים ושפחות ממחצית (30%) מהילדים האחרים ביקרו אותם בכלא בין 3-6 פעמים.

האימהות מדווחות בתום הפרוייקט על מספר ביקורי חניכים בבית הכלא, שהוא גבוה יותר מהמספר שהאבות מדווחים עליו ועל מספר נמוך של ביקורי שאר הילדים מהמספר שהאבות מדווחים עליו (לוחות: מס' 33, 34, 35, 36).

ייתכן שהבדלים אלו בין דיווחי ההורים נובע מהציפיות של כל אחד מהם מהפרוייקט. האב, שאולי ציפה לביקורים רבים יותר של החניך, זוכר פחות ביקורים אלה, ומאחר שציפה לפחות ביקורים של הילדים האחרים, הוא זוכר מספר גבוה יותר של ביקוריהם בכלל מכפי שהאימהות מציינות. מאידך גיסא ייתכן שאצל האימהות התופעה היתה הפוכה. הן ציפו לביקורים רבים יותר של שאר ילדי המשפחה בכלל ולכן זכור להן מספר ביקורים קטן יותר מהמספר שהאב מציין.

מ-14 אבות, שיש להם ילדים נוספים תשעה מציינים שהם לא כל-כך מרוצים או כלל לא מרוצים מהעובדה שרק החניך ביקר בכלל במסגרת הפרוייקט (לוח מס' 37).

מחצית האבות אינם מרוצים ממשך הביקור בכלל וממקום הביקור, אך עם זאת כמעט כולם מרוצים מהמסגרת הקבוצתית של הביקור, מהפעילות במסגרת הביקור ומנוכחות החונך בו.

יותר ממחצית האבות אינם מרוצים מעזרתה של העובדת-הסוציאלית בכלל. חמישה אבות מציינים שלא היה להם כל קשר עמה.

13 אבות ציינו, שנוכחות החונך תרמה לביקור ויצרה אווירה נינוחה בין האב לחניך. בחלק מהמקרים האבות מדווחים על כך שנוכחות החונך בביקור תרמה לכך שהחניך יגיע לביקור. החונך חיזק את ביטחונו העצמי של החניך ובכך צומצמה מידת הניכור מצד הילד כלפי אביו השוהה בכלל.

רוב ההורים מרוצים מאוד ממבנה החונכות ומתכניה (לוחות מס' 38, 39). באופן כללי, שביעות רצון האימהות מהחונכות ומתכניה גבוהה במקצת יותר משביעות רצונם של האבות. ייתכן שהבדל קטן זה נובע מהקשר האינטנסיבי יותר בין החונך לאם.

האימהות מרוצות יותר מהאבות ממשך המפגשים בין החונך ולחניך, מאישיות החונך, מינו, יחסו לחניך והבנתו את בעיות משפחת האסיר.

האימהות מציינות, שבמשך הפרוייקט הקשר שחש החניך כלפי האב היה חזק יותר מהקשר שהחניך חש כלפיו בתחילת הפרוייקט (לוחות מס' 26, 40): בהתחלת הפרוייקט 56% מהחניכים הרגישו קשר חזק מאוד לאב, ובסופו 72%.

שיפור דומה אנו מוצאים בדיווח האימהות בעניין הקשר שחש החניך כלפי המשפחה (לוחות מס' 27, 41). בהתחלת הפרוייקט 56% מהחניכים הרגישו קשר חזק מאוד למשפחה, ובסופו 68%.

למרות שהאימהות מדווחות, שהקשר שחש החניך לאב התחזק במשך הפרוייקט, 64% מהן מעוניינות בקשר חזק יותר בין האב לחניך. רק אם אחת מעדיפה קשר חלש יותר בין החניכה לאב בטענה שהחניכה אינה ביתו והתנהגותו כלפיה מזיקה לה. 14 אימהות (60%), שבמשפחתן יש עוד ילדים מלבד החניך,

מעוניינות בקשר חזק יותר בין האב לשאר הילדים, ואילו שלוש אימהות (12%) מעוניינות בקשר חלש יותר בין האב לשאר הילדים.

אחוז הנשים המעוניינות בקשר רב יותר עם הבעל עלה בסוף הפרוייקט ב-8%. בהתחלת הפרוייקט 52% מהן היו מעוניינות בקשר רב יותר, לעומת 60% מהן בסופו (לוח מס' 42).

האימהות מציינות, שבמשך הפרוייקט חלו אצל החניך שיפורים במספר תחומים. לפי דיווחיהן בסוף הפרוייקט הרגשתם של 10 חניכים (40%) היתה טובה מאוד לעומת הרגשה דומה אצל חמישה חניכים (18%) בלבד בתחילת הפרוייקט (לוחות מס' 31, 43). כמו כן, בעוד שבתחילת הפרוייקט רק שמונה חניכים (30%) היו פעילים מאוד בבית-הספר, 13 חניכים (52%) היו פעילים מאוד בסוף הפרוייקט (לוחות מס' 29, 44). חל שיפור ניכר גם בהשתתפות החניך בפעילות חברתית מחוץ לבית. בתחילת הפרוייקט רק שלושה חניכים (11%) היו פעילים מאוד בפעילות חברתית מחוץ לבית, ואילו בסופו 16 (64%) (לוחות מס' 30, 45).

בהתייחס לתחום הלימודים חלק מהאימהות מציינות שחל שיפור אצל החניכים, אך עם זאת היתה הזדדרות אצל אחרים. בתחילת הפרוייקט שלושה חניכים (11%) הוגדרו כבעלי הישגים טובים מאוד בלימודים. לעומת זאת לחמישה חניכים (20%) היו הישגים דומים בסופו (לוחות מס' 28, 46). בעת ובעונה אחת, בתחילת הפרוייקט רק חניך אחד (4%) הוגדר כבעל הישגים לימודיים נמוכים מאוד, בעוד שבסופו שלושה חניכים (12%) הוגדרו כבעלי הישגים נמוכים כאלה. כלומר, רק אצל ארבעה חניכים היו שינויים בהישגים הלימודיים (לפי דיווח האימהות). בעובדה זו אולי יש לתלות את אכזבתן של האימהות מהעזרה שקיבלו החניכים מהחונכים בתחום הלימודים.

ההורים אומרים שהחונכות הקלה עליהם מאוד וחיזקה את הקשר בין בני המשפחה. ההרגשה שיש משהו העוזר לחניך, המעניק לו תמיכה נפשית ומבלה אתו מרגיעה את ההורים. ההרגשה שחלק מנטל האחריות הוסר מהם מרפה את המתח בתוך המשפחה.

שני ההורים מבטאים את תרומת החונכות להרגשתם האישית באופן שונה. האבות מרוצים מאוד לראות שיש משהו הדואג לחניך והגורם לו להיות יותר משוחרר ופתוח. האימהות מוסיפות על כך בהדגשה את תרומת החונכות להן עצמן. הן מציינות שנוכחות החונך/ת בביתן והשיחות ביניהם הרגיעו אותן והורידו את המתח שלהן. האוירה בבית השתפרה, ובעקבותיה גם היחסים בין האם לילדים.

השינוי שחל בהרגשת האב התבטא בדירוג טרדותיו בתום הפרוייקט. בסוף הפרוייקט, כבתחילתו, האבות מציינים שעיקר דאגתם היא למה שקורה לילדיהם למה שקורה לאישה. (לוחות מס' 23, 47). עם זאת בשני התחומים מופיע הבדל בין טרדות האבות בתחילת הפרוייקט לסיומו. בתחילת הפרוייקט שבעה אבות דירגו את דאגתם למצבם הבריאותי במקומות הראשון והשני,

וחמישה דירגו את בעיית התמודדותם בכלא במקומות הראשון והשני. בסוף הפרוייקט אף אחד מהאבות לא ציין שהוא מוטרד ממצבו הבריאותי. חלק מהאבות, שציינו את בעיית התמודדותם בכלא, לא דירגו טרדה זו בשלושת המקומות הראשונים. בתחילת הפרוייקט רק שני אבות דירגו במקום הראשון את דאגתם למצבה הכלכלי של משפחתם, ושני אבות דירגו במקום השני את דאגתם למקום עבודה לאחר שחרורם מהכלא. בתום הפרוייקט תשעה אבות דירגו את דאגתם למצב הכלכלי של משפחתם במקומות הראשון והשני, ושבעה דירגו במקומות הראשון והשני את דאגתם למקום עבודה לאחר שחרורם מהכלא.

ההבדלים בסוג הטרדות ובדירוגן על ידי האבות בתחילת הפרוייקט ובסופו מצביעים על מעורבות רבה יותר של האבות במצב משפחתם ועל התרכזות קטנה יותר בבעיותיהם הקיומיות בכלא. בסוף הפרוייקט, האבות, מוטרדים מהבעיה הכלכלית של המשפחה ומבעיית מציאת עבודה לאחר השחרור, שתוכל לשפר את מצבה הכלכלי של משפחתם.

החונכים

חוות-דעת החונכים על החונכות נבדקה אף היא בשני מישורים: המישור התועלתי - עד כמה עזרה החונכות לחניך ולמשפחתו, והמישור הארגוני - מידת שביעות רצונם ממבנה הפרוייקט במתכונת הנוכחית.

בסוף הפרוייקט החונכים מצביעים על התפתחות מסוימת אצל החניכים בתחומים מוגדרים (לוח מס' 48). 19 חונכים מציינים, שדימויו העצמי של החניך השתפר במשך הפרוייקט, 15 מציינים, שחלה התפתחות בחייו החברתיים של החניך - רק אצל חניך אחד לא חלה כל התפתחות בתחום זה.

14 חונכים מצביעים על התפתחות בקשרים שבין החניך למשפחתו ושני חונכים מציינים שלא היתה אצל חניכיהם כל התפתחות בתחום זה.

בשני תחומים נמצא הבדל בין דיווחי החונכים בירושלים לאלה שבבאר-שבע: הקשר בין האב לחניך ותחום הלימודים.

בירושלים 7 חונכים מציינים שחלה התפתחות בקשר בין החניך לאב, אחד מציין שהיחסים בין החניך לאב לא כל-כך התפתחו ושניים מציינים, שלא היתה כל התפתחות בתחום זה. בבאר-שבע החונכים מדווחים פחות על התפתחות בתחום זה: שלושה חונכים בלבד מציינים שחלה התפתחות במערכת היחסים בין החניך לאב, ושמונה מציינים שקשר זה לא כל כך התפתח.

שבעה חונכים מבאר-שבע מציינים שחלה השתפרות אצל החניכים בתחום הלימודים, וארבעה מציינים שלא חלה השתפרות רבה. בירושלים רק ארבעה חונכים מציינים שחלה אצל חניכיהם השתפרות בלימודים, ושלושה מציינים שלא היתה השתפרות רבה.

יתכן שיש קשר בין הפעילות במסגרת החונכות לבין ההתפתחות בתחום הקשר עם האב. מדיווח החונכים על הפעילות במסגרת החונכות עולה שהחניכים הירושלמים בקרו את האב ב-32 ממפגשי החונכות, ואילו החניכים מבאר-שבע ביקרו את האב רק ב-16 ממפגשי החונכות. לעומת זאת, החונכים מבאר-שבע-מדווחים שב-36% מהמפגשים בבית החניך הם עסקו בלימודים, ואילו החונכים מירושלים עסקו בלימודים רק ב-23% ממפגשים אלה. ייתכן שהתפתחות הקשר בין האב לחניך ציינה את חניכי ירושלים יותר מאשר את חניכי באר-שבע מכיוון שמספר ביקוריהם בכלא גבוה יותר ממספר ביקורי החניכים מבאר-שבע. לעומת זאת, בתחום הלימודים חלה התפתחות אצל מספר גבוה יותר של חניכים מבאר-שבע מכיוון שבמסגרת החונכות הוקדש בבאר-שבע ללימודים זמן רב יותר מאשר בירושלים.

החונכים מציינים שפעילות החונכות, אשר שהעניקה תשומת-לב לחניך, חום ואהבה, הגבירה את ביטחוננו העצמי.

המשחקים והבילוי החברתי העשירו את עולמו של החניך ויצרו אצלו פתיחות לדברים שלא הכיר קודם לכן. החונכות תרמה לחניך גם בתחום הלימודים.

החונכים מציינים גם תחומים אחרים, שהחונכות תרמה בהם, אך בתדירות נמוכה יותר. שניים מציינים הקלה על העומס הרגשי של החניך עקב מאסר האב. שלושה אחרים ציינו שהחונכות חיזקה את הקשר בין האב לחניך, ושניים ציינו שהחונכות מנעה את האפשרות של הדרדרות במצבו האישי של החניך.

עם זאת, החונכים מציינים גם תחומים, שהחניך זקוק בהם היום לעזרה: 18-עזרה בלימודים, תשעה - בתחום חיזוק ביטחוננו העצמי, חמישה - צורך במבוגר שיבלה עם החניך, ארבעה - צורך ללמד את החניך כיצד להתמודד עם מצבו.

שמונה חונכים מירושלים ו-13 מבאר-שבע טוענים, שהחניך זקוק לשנת חונכות נוספת, אשר תעניק לו בעיקר ביטחון עצמי, קשר תומך ועזרה בלימודים.

ארבעה חונכים סבורים, שהחניך אינו זקוק לשנה נוספת במסגרת החונכות. דעת אחד מהם, שהחונכות במסגרת הנוכחית אינה יכולה לעזור לחניך. השינוי צריך לחול בבית. החונך היחיד מבאר-שבע, אשר ציין כי החניך שלו אינו זקוק לשנת חונכות נוספת, טוען שהחניך זקוק לאבא ולחברים ולא לחונך או לדמות בוגרת.

רוב החונכים מציינים, שהקשר שלהם עם החניך ומשפחתו מצוין (לוח מס' 49) רוב החונכים מרוצים מפעילותם במסגרת החונכות ומתדירות המפגשים עם החניך. עם זאת, החונכים הביעו פחות שביעות רצון ממקום המפגשים עם החניך.

מרבית החונכים מרוצים מההדרכה האישית ומההדרכה הקבוצתית אשר הוענקו להם במשך כל הפרוייקט. מחציתם מרוצים ממשך החונכות.

החונכים לא כל-כך מרוצים מהפיצוי הכספי שקיבלו על השתתפותם בפרוייקט החונכות. רק חונך אחד סבור שהפיצוי הכספי עבור התנדבותו מצויין. 11 חונכים ציינו שהפיצוי "בסדר", ושלושה שהפיצוי הכספי אינו טוב כלל.

ארבעה חונכים מירושלים מעוניינים להמשיך את התנדבותם בפרוייקט זה שנה נוספת. שניים מהם מעדיפים לחנוך את החניך שחנכו השנה, ואילו השניים האחרים מעדיפים לחנוך ילד אחר. חמישה חונכים ירושלמים אינם מתכוונים להתנדב לחונכות בשנה הבאה.

בבאר-שבע 10 חונכים הביעו את רצונם להתנדב לפרוייקט זה לשנה נוספת. שבעה מהם מעדיפים לחנוך את החניך שחנכו השנה, ושלושה מעדיפים לחנוך ילד אחר. ארבעה חונכים אינם מעוניינים להתנדב לחונכות שנה נוספת.

שלושה חונכים מירושלים אינם מתכוונים להתנדב שנה נוספת מכיוון שסיימו את לימודיהם. אחד החונכים טען, שלא יהיה לו זמן בשנה הבאה, וחונך נוסף מרגיש שהתנדבות היא ביזבוז זמן.

בבאר-שבע שני חונכים אינם מתכוונים להמשיך בפרוייקט מכיוון שסיימו את לימודיהם. חונכת אחת טענה שהמלגה אינה מספיקה והיא מעדיפה לעבוד במקום להתנדב. חונך נוסף טען שהחונכות מלווה ביותר מדי מטלות, מפגשים ומילוי דוחות ולכן אינו מעוניין להמשיך בה.

החונכים מציינים, שהתחומים העקריים שתרמו להם לחוש סיפוק הם: נתינה למישהו אחר ועזרה לו (לוח מס' 50), ובמקום השני פיתוח קשרים חדשים או ישנים, מעורבות חברתית כחוויה חדשה וקבלת המלגה.

בפרוייקט זה השתתפו 23 משפחות אסירים - 12 מהן מירושלים ו-13 מבאר-שבע. לשתי משפחות מבאר-שבע הקציבו שני חונכים לשניים מילידי המשפחה. רק זוג אחד לא המשיך את פעילות החונכות עד תום הפרוייקט, וזאת עקב בעיות משפחתיות של החונך.

החונכים הם סטודנטים מאוניברסיטאות ירושלים ובאר-שבע. רובם לומדים בחוג למדעי החברה. שני שלישים מהם ישראלים והשליש הנותר סטודנטים מחו"ל. מניעיהם העיקריים להשתתף בפרוייקט הם: ענין, רצון לעזור למישהו ואתגר. לרובם זהו הניסיון הראשון בעבודה התנדבותית.

רוב אבות החניכים הם בני משפחה ספרדית מסורתית ובעלי סימנים המעידים על אי יציבות: לא סיימו צבא, עבודות חלקיות, רמת השכלה נמוכה ומעמד סוציו-אקונומי נמוך. רובם חיים במעגל של מאסרים קצרים, חוזרים ונשנים, בעיקר בגין עבירות סמים ועבירות נגד רכוש ואינם משתתפים במסגרת של הכשרה מקצועית בתקופת המאסר.

בתחילת הפרוייקט רוב האבות ציינו, שהיחסים בינם לבין ילדיהם לא השתנו בעקבות מאסרם. זאת בשעה שאחוז דומה של אימהות ציינו, שיחסיהן עם ילדיהן הדרדרו מאז מאסר האב. האימהות ציינו שרוב הילדים מרגישים קשר חזק לאב ולמשפחה, הרגשתם האישית טובה והישיגיהם בלימודים טובים. עם זאת, הם פחות פעילים במסגרת החברתית, בבתי-הספר או מחוץ לבית.

רוב האבות ציינו בתחילת הפרוייקט, שעיקר דאגתם בכלא היא לשלום הילדים ולקשר שלהם עם האישה.

האימהות לא יכלו להצביע על דאגה מסויימת שמטרידה אותן מאז מאסר האב. הן מרגישות מוצפות בבעיות ובקשיים, שנובעים ממאסר האב. הוקמו קבוצות אימהות כדי לעזור להן להתמודד עם מצבן. הקבוצה בירושלים הפסיקה את פעילותה לאחר שלושה מפגשים בלבד עקב אי הופעת האימהות למפגשים, ואילו בבאר-שבע רק חמש אימהות מהפרוייקט השתתפו במפגשים לאורך כל תקופת הפרוייקט.

האבות והאימהות ציינו בתחילת הפרוייקט שהם מעוניינים ביותר קשר בין הילדים לאב.

הפעילות המתוכננת במסגרת החונכות כללה כשמונה מפגשי חניך-חונך לחודש וביקור בכלא אחת לחודש.

בהתאם לדיווחי החונכים מספר המפגשים הממוצע לחודש היה נמוך מהמתוכנן, במיוחד בבאר-שבע. בירושלים כל החניכים ביקרו את אביהם בכלא במסגרת

הפרוייקט לפחות פעם אחת, ואילו בבאר-שבע שישה חניכים לא ביקרו את אביהם בכלא כלל.

מהדיווח החלקי ביותר שנמסר, רוב מפגשי החונכות התנהלו בבית החניך. באחוז לא קטן ממפגשים אלה נכח לפחות אדם אחד מבני המשפחה - דבר שהפריע לא מעט לפעילות החונכות, במיוחד ניסיונותיה של האם לטפל במצוקתה במסגרת זו.

עיקר הפעילות בבית החניך התרכזה בלימודים ובעיסוק בתחביבים. אחוז המפגשים בבית החניך והעיסוק בלימודים בשעת המפגש היה גבוה יותר בבאר-שבע. ייתכן שהבדל זה נובע מכך שבבאר-שבע ב-64% מהמפגשים בבית החניך לא נכח איש מלבד החונך והחניך, לעומת 40% מהמפגשים בירושלים.

הפעילות מחוץ לבית החניך היתה מגוונת יותר ואקטיבית. הדגש הושם יותר על עשייה ופחות על שיחות. במקרים שהחונך עודד את החניך להיכנס לשיחה, הוא התמקד על פי רוב בנושאים כלליים ולא באלה שנוגעים לחניך עצמו ולבעיותיו. זאת, כנראה, במגמה לתת לחניך אפשרות לדבר על בעיותיו כאשר ירגיש צורך בכך. ואמנם, הנושאים שהחניכים העלו התמקדו בעיקר בנושא המשפחה ובעיותיהם האישיות.

במסגרת פגישות ההדרכה מפעילי הפרוייקט והחונכים צריכים היו להגדיר את גבולות החונכות - לנסות להקל על החניך ולעזור לו להתמודד עם בעיותיו.

במשך כל תקופת החונכות הובהר לחונכים שלא יוכלו לפתור את כל בעיות החניך ומשפחתו. לכן הם התמקדו בעיקר בפעילות הכוללת העשרה, לימוד וחיזוק הביטחון העצמי של החניך.

החונכים עברו שני שלבים בשילובם בעבודת החונכות. השלב הראשון לווה בחששות מהמפגש עם החניך ומשפחתו, קשיים בבניית הקשר עם החניך ובבחירת מסגרת הפעילויות. בשלב זה הובהר לחונכים ההבדל בין חונכות פר"ח, המוכרת להם, לבין חונכות ילדי אסירים. בשלב השני החונכים הביעו חששות מהביקור בכלא ומהקושי באשר לקביעת גבולות לחונכות.

השיחות במסגרת ההדרכות תרמו להתמודדות החונכים עם החששות ממפגשם הצפוי עם החניך ומשפחתו ולהפחתת חרדותיהם מהביקור בכלא. למרות זאת החונכים טוענים, שההדרכה הקבוצתית החודשית אינה תכליתית וכי יש בה בזבוז זמן ומטלה מיותרת. החונכים גם אינם מרוצים מהאופן שהם אמורים לדווח על פעילותם עם החניך.

שחרור מוקדם של חלק מהאבות יצר בלבול אצל החניך וגרם לא אחת לשיבושים במערכת היחסים שנרקמה בין החניך לחונך. החניכים, שאביהם השתחרר לפני תום הפרוייקט, הביעו מבוכה אשר התבטאה בשינוי יחסם כלפי החונך.

ייתכן שהחניכים, אשר אביהם השתחרר מהכלא, הרגישו שאין להם עתה צורך בחונך. אך ייתכן שהאבות תרמו להרגשה זו אצל ילדיהם.

התמורות שחלו אצל החניכים במשך הפרוייקט מעידות על הגמשת רוב מטרות הפרוייקט. חל שיפור אצל יותר ממחצית מהחניכים בקשריהם עם האב, בתפקוד החברתי מחוץ לבית-הספר ובדימוי העצמי. אצל רוב החניכים לא חל שיפור רב בתחום הלימודים.

חל גם שינוי בהרגשת האב שהתבטא בדירוג טרדותיו. ההבדלים בסוג הטרדות ובדירוגן על ידי האבות בתחילת הפרוייקט ובסופו מצביעים על מעורבות רבה יותר של האבות במצב משפחתם ועל התרכזות קטנה יותר בבעיותיהם הקיומיות בכלא.

רוב ההורים מרוצים מאוד ממבנה הפרוייקט ומתוכני החונכות. הם מדגישים את תרומת החונכות להרגשתם האישית. בהערותיהם של האבות על הפרוייקט הובעה הערכה רבה מאוד לחשיבות התוכנית. הם ציינו, שביקורי החניך בכלא מעודדים ומרגיעים את האסיר.

ההורים ציינו את ההקלה, אשר נגרמה להם בעקבות ההרגשה שמישהו דואג לחניך, וכי נטל האחריות לחניך מתחלק בינם לבין החונך. הם הביעו את שביעות רצונם מהעובדה, שהחונך ממלא חלק מהפונקציות שהם אינם מסוגלים למלא לגבי החניך בתקופה זו.

ההורים מציינים בסוף הפרוייקט, שאילו תקופת החונכות היתה ממושכת יותר, אפשר היה להגיע להישגים גבוהים יותר בכל התחומים שנקבעו בתחילת הפרוייקט. ההורים והחונכים מדגישים את העובדה, שלוקח זמן ליצור מערכת אמון בין החונך לחניך ובין החונך להורים. אמון זה הוא תנאי הכרחי לשיתוף פעולה מרבי בין החונך לחניך ולמשפחתו. שיתוף פעולה ביניהם מגביר את הסיכויים להגשמת מטרות הפרוייקט.

הפעילות השוטפת של החניכים והחונכים עד סוף השנה מעידה על החשיבות שהם ייחסו לפרוייקט ועל נכונותם לתרום לפעילות החונכות.

למרות כל הקשיים יותר ממחצית החונכים, רובם מבאר-שבע, מעוניינים להמשיך לעבוד שנה נוספת בתור חונכים - סימן ברור לשביעות הרצון ולסיפוק שחשו בעבודת החונכות.

כל ההורים, מחוץ לזוג אחד, דיווחו על שביעות רצון גבוהה מהחונכות. האימהות מדווחות על עלייה ניכרת ביותר בפעילותו החברתית של החניך מחוץ לבית (מ-11% ל-64%).

כמעט כל ההורים מעוניינים שהחונכות תימשך, אך עם שימת דגש רב יותר על עזרה לחניך בלימודים ועל הגדלת מספר הביקורים בכלא.

ה מ ל צ ו ת

יש להמשיך להפעיל את פרויקט החונכות לילדי אסירים.

יש לערוך שינויים מסויימים במסגרת הדרכת החונכים שיכללו:

א. עריכת חוזה ברור בין החונך לבין מפעילי הפרוייקט לפני תחילת הפרוייקט. החוזה יגדיר את חובות החונך ויבהיר לו מהן השלכותיה של הפסקת פעילותו עקב בעיות אישיות או בעיות מצד החניך ומשפחתו.

ב. הדרכה לחונכים לפני הפעלת הפרוייקט, אשר בה יוגדרו מטרות הפרוייקט וינתן רקע על הבעיות האופייניות למשפחת האסיר. הדרכה שתתן הכשרה מעשית, באמצעות הטכניקה של "משחק תפקיד".

ג. צמצום מספר ההדרכות הקבוצתיות וריכוזן בשלושה מועדים: האחד לפני תחילת הפרוייקט, השני במהלך הפרוייקט והאחרון עם סיום הפרוייקט. עם זאת יש לאפשר קיום מפגשים קבוצתיים כאשר החונכים ו/או המדריכים מוצאים זאת לנכון.

יש לתמוך יותר במשפחת האסיר כדי לאפשר תפקוד תקין יותר בפעילות החונכות. זאת באמצעות:

א. עירוב הגורמים המקצועיים והטיפוליים כגון: המחלקה לשירותים חברתיים, פסיכולוג וכו', לצורך עזרה למשפחת האסיר.

ב. הסברת הפרוייקט לפרטיו לכל הגורמים הפועלים במסגרתו, קדם להתחלת הפרוייקט, כדי למנוע אי-הבנות ועיכובים באיתור האוכלוסייה ובהפעלת הפרוייקט.

ג. הדרכת האימהות לפני הפעלת הפרוייקט. בהדרכה זו יובהרו לאם מטרות הפרוייקט וחשיבות שיתוף הפעולה מצידה לצורך מימוש מטרות אלה.

ד. הקמת סדנה או קבוצה מיוחדת לאימהות, שילדיהן משתתפים בפרוייקט החנוכות, ולהתנות את השתתפות הילדים בפרוייקט בהשתתפות האם בסדנה/קבוצה. הסדנה/קבוצה תיוחד לבעיות שהאימהות נתקלות בהן ומתן ייעוץ והכוונה.

יש לשקול אפשרויות נוספות במסגרת ביקור האב בכלא:

א. ריבוי פעילויות ומשחקים במסגרת המפגשים בין החניכים לבין האבות בכלא, לצורך הידוק הקשרים ביניהם.

ב. הגדלת מספר הביקורים בכלא והארכת משך הביקור.

ג. יצירת אוירה נינוחה יותר בשעת הביקור על ידי שינוי מקום הביקור הנוכחי למקום פתוח יותר.

יש לברר את האפשרות של ביקור שאר ילדי המשפחה בכלא במתכונת הדומה לזו שבפרוייקט, אך לא במסגרת הפרוייקט. ביקור זה יאפשר את הידוק הקשר בין שאר הילדים במשפחת החניך לאב מבלי לפגוע בפעילות החונכות של החניך והחונך.

יש לשנות את מתכונת הדיווח על הפעילות במסגרת החונכות ולקצרה. יחד עם זאת יש להקפיד על כך שדיווחי החונכים על פעילותם יהיו מלאים ושוטפים, והתניית קבלת המלגה בדיווחים אלה.

יש לשקול את האפשרות לכלול בפרוייקט ילדים ערביים. זאת לאור העובדה שאבותיהם המונים כ-50% מאוכלוסית בתי-הכלא מבקשים להצטרף לפרוייקט.

יש לשקול את האפשרות להאריך את תקופת הפרוייקט על מנת לתת לחונכים, לחניכים ולהורים זמן להתרגל זה לזה וליצור קשר של אמון ושיתוף פעולה ביניהם.

יש צורך לבדוק את אפשרות הגדלת המלגה הניתנת לחונכים עם סיום הפרוייקט, כדי למשוך לפרוייקט סטודנטים רבים יותר.

1. אדד משה ויעקב סדן, "השפעת מאסור של האב על הדימוי העצמי ועל ההסתגלות של ילדיו", מחקר שנערך במימון המוסד לביטוח לאומי, 1987.
2. אור-לב אורי, אח בוגר, ירושלים, הוצאת כתר, 1983.
3. הופמן אברהם, פיתוח כלים לטיפול בילדי האסיר - אחד היעדים המרכזיים בפעילות השירות החברתיים, ירחון משרד העבודה והרווחה, 1986.
4. וולרסטין ג.ס, קלי ג.ב. אחרי הגרושין, זמורה-ביתן, תל-אביב, 1984.
5. Anderson, N., "Prisoners' Families", Australian J. Social Issues, 2(4) & 3(1) 1966, 1967: 9-17.
6. Bakker, Laura et. al., "Hidden Victims of Crime", Social Work, 23, 1978: 143-148.
7. Berleman, William (1980), "The Cambridge Somerville Youth Study", in Juvenile Delinquency Prevention Experiments: A Review and Analysis, Reports of the National Juvenile Justice Assessment Centers, United States Department of Justice: 14-24.
8. Biller, H. B., "Multiaspects Investigation of Masculine Development in Kindergarten-age Boys", Genetic Psychology Monographs, 76, 1968: 89-139.
9. Biller, H.B., Father, Child and Sex Role, Lexington, Massachusetts: Heath and Company, 1971a: 55-62; 78-81.
10. Biller, H.B., "Father Absence, Perceived Maternal Behavior and Masculinity of Self-Concept Among Junior High School Boys", Developmental Psychology 4, 1971b: 178-181.
11. Burgess, J.K., "The Single Parent Family: a Social and Sociological Problem", The Family Coordinator, 19 (2) 1970: 137-144.
12. Cormier, C., "Family Conflicts and Criminal Behavior", Journal of Corrections, 3. 1961: 18-38.

13. Goffman, Irving, Stigma - Notes on the Management of Spoiled Identity. N.J. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1963.
14. Guze, Samuel, Donald Gordon and J. Bruce Grane (1970), "A Psychiatric Study of the Wives of Convicted Felons: An Example of Assortative Mating", American Journal of Psychiatry, 126(12): 1773-1776.
15. Kaplan, O.M., "Patterns of Parental Responses to the Crisis of Premature Birth", Psychiatry. Vol. 23, 1960.
16. Lowenstein, Ariela, "Coping with Stress: The Case of Prisoners' Wives", Journal of Marriage and the Family 3, 1984: 699-708.
17. McGowan, B. and K. Blumenthal, "Children of Women Prisoners", in The Female Offender, L.Crites (ed.), Lexington, Mass. Heath, 1976.
18. Mitchell, W.E., "Amicotherapy: Theoretical Perspectives and an Example of Practice", Community Mental Health Journal 2(4), 1966: 307-314.
19. Moerk, E., "Like Father Like Son: Imprisonment of Fathers and the Psychological Adjustment of Sons", Journal of Youth and Adolescence. 2,1973: 303-312.
20. Morris, P., "Father in Prison", British Journal of Criminology 7, 1967: 424-430.
21. Morris, P., Prisoners and their Families. New York, Hart Publishing Company, 1965.
22. Perry, Wingfield, "The Forgotten Victims", Mental Hygiene, 57, 1973: 10-15.
23. Raven, J., "Intervention as Interference", Scottish Educational Review 122, 1980: 120-130.
24. Robins L., P. West and B. Herjanic, "Arrest and Delinquency in Two Generations: A Study of Black Urban Families and Th Children", Journal of Child Psychiatry and Psychology, 16, 1976: 125-140.
25. Sack, William H. Seidler, Jack and Thomas Susan. "The Children of Imprisoned Parents: A Psychological Exploration". American Journal of Orthopsychiatry 1976: 618-628.

26. Sack, William, "Children of Imprisoned Fathers", Psychiatry, 40, 1977: 163-174.
27. Santrock, J. W., and Wohlford, P., "Effects of Father Absence: Influence of the Reason for and the Onset of the Absence". Proceedings of Annual Convention of A.P.A. 5, (pt. 1) 1970: 265-266.
28. Sapir, Selma G., The Clinical Teaching Model, New York, Brunner/Mazel, 1985.
29. Strean, H.S., "Treatment of Mothers and Sons in the Absence of the Fathers". S.W. 6 (3), 1961: 29-35.
30. Weintraub, J. and Schwartz M.C., "The Prisoner's Wife: a Study in Crisis", Federal Probation 38(4), 1974: 20-36.
31. Wilmer, Harvey A., Irving Marks and Edwin Pogve, "Group Treatment of Prisoners and Their Families", Mental Hygiene 50, 1966: 381-389.
32. Zalba, Serapio R., Women Prisoners and Their Families, Los Angeles: Del Mar Publishing Co, 1964.

ל ו ר ח ר ת

לוח מס' 1

סך הכל	לא ידוע	אסיה-אפריקה	ישראל	ארץ מוצא האסיר
				ה ק ב ו צ ה
12	0	7	5	ירושלים
50%	0%	29%	21%	
12	1	8	3	באר-שבע
50%	4%	33%	13%	
24	1	15	8	סך - הכל
100%	4%	62%	34%	

לוח מס' 2

סך הכל	לא ידוע	אסיה-אפריקה	ישראל	ארץ מוצא אב האסיר
				ה ק ב ו צ ה
12	0	11	1	ירושלים
50%	0%	46%	4%	
12	2	10	0	באר-שבע
50%	8%	42%	0%	
24	2	21	1	סך - הכל
100%	8%	88%	4%	

לוח מס' 3

סך הכל	אירופה	אסיה-אפריקה	ישראל	ארץ מוצא של אשת האסיר
				ה ק ב ו צ ה
12	0	3	9	ירושלים
48%	0%	12%	36%	
13	1	9	3	באר-שבע
52%	4%	36%	12%	
25	1	12	12	סך - הכל
100%	4%	48%	48%	

לוח מס' 4

סך הכל	תיכונות מלאה	תיכונות חלקית	יסודית מלאה	יסודית חלקית	חסרי השכלה פורמלית	השכלת האסיר
						ה מ ק ו ם
12	0	7	3	2	0	ירושלים
50%	0%	29%	13%	8%	0%	
12	2	2	3	4	1	באר-שבע
50%	8%	8%	13%	17%	4%	
24	2	9	6	6	1	סך - הכל
100%	8%	37%	26%	25%	4%	

לוח מס' 5

סך הכל	תיכונית מלאה	תיכונית חלקית	יסודית מלאה	יסודית חלקית	השכלת אשת האסיר
					ה מ ק ו ס
12	3	4	4	1	ירושלים
48%	12%	16%	16%	4%	
13	0	5	2	6	באר-שבע
52%	0%	20%	8%	24%	
25	3	9	6	7	סך - הכל
100%	12%	36%	24%	28%	

לוח מס' 6

סך הכל	יותר מ-6	4	3	2	1	מספר הילדים
						ה מ ק ו ס
12	0	2	6	2	2	ירושלים
48%	0%	8%	24%	8%	8%	
13	3	2	5	2	1	באר-שבע
52%	12%	8%	20%	8%	4%	
25	3	4	11	4	3	סך - הכל
100%	12%	16%	44%	16%	12%	

לוח מס' 7

סך הכל	השלישי או יותר	השני	הראשון	המאסר
				הקבוצה
12	7	2	3	ירושלים
50%	29%	8%	13%	
12	8	3	1	באר-שבע
50%	33%	13%	4%	
24	15	5	4	סך - הכל
100%	62%	21%	17%	

לוח מס' 8

סך הכל	יחסים לא כל-כך קרובים	יחסים קרובים	יחסים קרובים מאוד	הקשר בין האב לילדיו לפני המאסר
				המקום
12	1	1	10	ירושלים
48%	4%	4%	40%	
13	2	4	7	באר-שבע
52%	8%	16%	28%	
25	3	5	17	סך - הכל
100%	12%	20%	68%	

לוח מס' 9

סך הכל	לא ידעה לענות	יחסים לא כל כך קרובים	יחסים קרובים	יחסים קרובים מאוד	הקשר בין האם לילדים לפני המאסר
					ה מ ק מ ם
12	4	1	2	5	ירושלים
48%	16%	4%	8%	20%	
13	0	1	7	5	באר-שבע
52%	0%	4%	28%	20%	
25	4	2	9	10	סך - הכל
100%	16%	8%	36%	40%	

לוח מס' 10

סך הכל	יחסים לא כל-כך קרובים	יחסים קרובים	יחסים קרובים מאוד	הקשר בין האסיר לאשתו לפני המאסר - לפי האב
				ה מ ק מ ם
12	3	1	8	ירושלים
48%	12%	4%	32%	
13	2	8	3	באר-שבע
52%	8%	32%	12%	
25	5	9	11	סך - הכל
100%	20%	36%	44%	

לוח מס' 11

סך הכל	אין תשובה	כלל לא קרובים	יחסים לא כל כך קרובים	יחסים קרובים	יחסים קרובים מאד	היחסים בין האישה לבעלה לפני מאסרו
						ה מ ק ו ם
12	1	3	4	2	2	ירושלים
48%	4%	12%	16%	8%	8%	
13	0	2	5	3	3	באר-שבע
52%	0%	8%	20%	12%	12%	
25	1	5	9	5	5	סך - הכל
100%	4%	20%	36%	20%	20%	

לוח מס' 12

סך הכל	הדרדרו	לא השתנו	השתפרו	היחסים בין האב לילדים מאז מאסרו
				ה מ ק ו ם
12	1	9	2	ירושלים
48%	4%	36%	8%	
13	7	5	1	באר-שבע
52%	28%	20%	4%	
25	8	14	3	סך - הכל
100%	32%	56%	12%	

לוח מס' 13

סך הכל	הדרדרו	לא השתנו	השתפרו	היחסים בין האם לילדים מאז מאסר
				ה מ ק ו ם
12	6	4	2	ירושלים
48%	24%	16%	8%	
13	7	3	3	באר-שבע
52%	28%	12%	12%	
25	13	7	5	סך - הכל
100%	52%	28%	20%	

לוח מס' 14

סך הכל	אין תשובה	התדרדרו	לא השתנו	השתפרו	היחסים בין האב לאם מאז מאסר האב - לפי האב
					ה מ ק ו ם
12	1	0	9	2	ירושלים
48%	4%	0%	36%	8%	
13	0	2	7	4	באר-שבע
52%	0%	8%	28%	16%	
25	1	2	16	6	סך - הכל
100%	4%	8%	64%	24%	

לוח מס' 15

סך הכל	אין תשובה	התדרדרו	לא השתנו	השתפרו	היחסים בין האב לאם מאז מאסר האב - לפי האם
					ה מ ק ו ם
12	0	2	7	3	ירושלים
48%	0%	8%	28%	12%	
13	1	2	6	4	באר-שבע
52%	4%	8%	24%	16%	
25	1	4	13	7	סך - הכל
100%	4%	16%	52%	28%	

לוח מס' 16

סך הכל	יותר קשר	פחות קשר	כפי שיש	הקשר שהאם עונוינת בין האב לילדים
				ה מ ק ו ם
12	8	0	4	ירושלים
48%	32%	0%	16%	
13	10	1	2	באר-שבע
52%	40%	4%	8%	
25	18	1	6	סך - הכל
100%	72%	4%	24%	

לוח מס' 17

סך הכל	18-24	7-12	1-6	0	מספר הביקורים אצל האב - האסיר
					ה מ ק ו ם
12 48%	2 8%	5 20%	5 20%	0 0%	ירושלים
13 52%	3 12%	5 20%	3 12%	2 8%	באר-שבע
25 100%	5 20%	10 40%	8 32%	2 8%	סך - הכל

לוח מס' 18

סך הכל	9-24	1-6	0	מס' המכתבים שהילדים כתבו לאב - לפי האם
				ה מ ק ו ם
12 48%	3 12%	1 4%	8 32%	ירושלים
13 52%	0 0%	3 12%	10 40%	באר-שבע
25 100%	3 12%	4 16%	18 72%	סך - הכל

לוח מס' 19

סך הכל	12-23	1-8	0	מס' ביקורי הילדים בכלא ב-6 החדשים האחרונים - לפי האם
				ה מ ק ו ם
12	4	5	3	ירושלים
48%	16%	20%	12%	
13	3	8	2	באר-שבע
52%	12%	32%	8%	
25	7	13	5	סך - הכל
100%	28%	52%	20%	

לוח מס' 20

סך הכל	יותר מ-10 מכתבים	עד 6 מכתבים	0	מס' המכתבים שהאב כתב לילדיו - לפי האם
				ה מ ק ו ם
12	1	2	9	ירושלים
48%	4%	8%	36%	
13	1	0	12	באר-שבע
52%	4%	0%	48%	
25	2	2	21	סך - הכל
100%	8%	8%	84%	

לוח מס' 21

סך הכל	יותר מ-24 פעמים	מ-12 עד -24 פעמים	עד 10 פעמים	כלל לא התקשר	האב התקשר הביתה - לפי האם
					ה מקום
12	8	2	1	1	ירושלים
48%	32%	8%	4%	4%	
13	5	4	1	3	באר-שבע
52%	20%	16%	4%	12%	
25	13	6	2	4	סך - הכל
100%	52%	24%	8%	16%	

לוח מס' 22

סך הכל	3+	1-3	0	מס' ביקורי האב בבית - לפי האם
				ה מקום
12	1	5	6	ירושלים
48%	4%	20%	24%	
13	2	8	3	באר-שבע
52%	8%	32%	12%	
25	3	13	9	סך - הכל
100%	12%	52%	36%	

לוח מס' 23

לא דירג את הטרדות	מקום רביעי עד שביעי	מקום שלישי	מקום שני	מקום ראשון	דירוג הטרדות של האב
					ה מ ק ו ם
1	1	1	4	16	1. מה קורה עם הילדים
1	1	0	5	8	2. הקשר עם האשה
0	3	3	2	3	3. התמודדות בכלא
4	0	1	3	4	4. מצב בריאותי
4	3	1	0	2	5. מצב כלכלי
0	3	1	2	0	6. הקשר עם המשפחה הרחבה
1	3	1	2	0	7. יחס הסביבה למשפחתי
1	2	2	2	0	8. במה לעבוד

לוח מס' 24

לא דירג את הטרדות	מקום רביעי עד שביעי	מקום שלישי	מקום שני	מקום ראשון	דירוג הטרדות של האם
					ה מ ק ו ם
6	2	0	0	2	איך להתמודד עם היות הבעל במאסר
2	6	2	2	0	הקשר עם הבעל
4	2	0	0	0	הקשר עם המשפחה
7	2	2	2	5	מה קורה לילדים
7	1	7	8	7	מצב כלכלי
5	3	3	1	0	מצב בריאותי
4	3	2	1	0	יחס הסביבה אליך
4	0	2	2	2	בדידות
2	5	2	1	1	דירג

לוח מס' 25

סך הכל	אין בעיות	אין תשובה	בעיות התנהגות + לימודיות	בעיות התנהגות	בעיות רגשיות	הבעיות שהתעוררו אצל החניך מאז מאסר האב
						ה מקום
12	1	1	2	3	5	ירושלים
44%	4%	4%	7%	11%	19%	
15	2	1	2	6	4	באר-שבע
55%	7%	4%	7%	22%	15%	
27	3	2	4	9	9	סך - הכל
100%	11%	8%	15%	33%	33%	

לוח מס' 26

סך הכל	חלש מאד	חלש	חזק	חזק מאד	הקשר שהחניך חש כלפי האב
					ה מקום
12	0	1	3	8	ירושלים
45%	0%	4%	11%	30%	
15	1	0	7	7	באר-שבע
55%	3%	0%	26%	26%	
27	1	1	10	15	סך - הכל
100%	3%	4%	37%	56%	

לוח מס' 27

סך הכל	חלש	חזק	חזק מאד	הקשר שהחניך חש כלפי המשפחה	
				מקום	
12	0	3	9	ירושלים	
44%	0%	11%	33%		
15	1	8	6	באר-שבע	
56%	4%	30%	22%		
27	1	11	15	סך - הכל	
100%	3%	41%	56%		

לוח מס' 28

סך הכל	אין תשובה	נמוכים מאד	נמוכים	טובים	טובים מאד	הישגי החניך בלימודים	
12	1	0	1	9	1	ירושלים	
45%	4%	0%	4%	33%	41%		
15	0	1	3	9	2	באר-שבע	
55%	0%	4%	11%	33%	7%		
27	1	1	4	18	3	סך - הכל	
100%	4%	4%	15%	66%	11%		

סך הכל	לא כל-כך פעיל	פעיל	פעיל מאד	תיפקודו החברתי של החניך בביה"ס
				ה מ ק ו ם
12	3	4	5	ירושלים
44%	11%	15%	18%	
15	4	8	3	באר-שבע
56%	15%	30%	11%	
27	7	12	8	סך - הכל
100%	26%	44%	30%	

סך הכל	כלל לא פעיל	לא כל-כך פעיל	פעיל	פעיל מאד	השתתפות החניך בפעילות חברתית מחוץ לבית
					ה מ ק ו ם
12	2	3	4	3	ירושלים
44%	7%	11%	15%	11%	
15	7	1	7	0	באר-שבע
56%	26%	4%	26%	0%	
27	9	4	11	3	סך - הכל
100%	33%	15%	41%	11%	

לוח מס' 31

סך הכל	רעה	לא כל-כך טובה	טובה	טובה מאד	ההרגשה האישית של החניך
					ה מ ק ו ם
12	0	3	6	3	ירושלים
44%	0%	11%	22%	11%	
15	1	1	11	3	באר-שבע
56%	4%	4%	41%	7%	
27	1	4	17	5	סך - הכל
100%	4%	15%	63%	18%	

לוח מס' 32

דרגת חשיבות האספקטים הנ"ל על ההחלטה לפנות לפרוייקט.

בכלל לא חשוב	לא כל-כך חשוב	חשוב	חשוב מאד	דרגת החשיבות
				האספקטים
0	1	10	16	לעשות משהו חדש או מעניין
1	7	12	7	להיות מעורב מבחינה חברתית
0	0	12	15	לתת למישהו אחר
1	4	19	3	לקבל תשלום
0	0	7	20	לעזור לילד במצוקה
2	16	15	4	לפתח כישורים חדשים או קודמים
7	6	10	4	להתקדם מבחינה מקצועית

לוח מס' 33

סך הכל	אין תשובה	7+	5-6	3-4	1-2	0	מספר ביקורי החניך בכלא במשך ששת החודשים האחרונים-לפי האב
							ה מ ק מ
11 55%	1 5%	3 15%	2 10%	4 20%	1 5%	0 0%	ירושלים
9 45%	1 5%	0 0%	2 10%	3 15%	1 5%	2 10%	באר - שבע
20 100%	2 10%	3 15%	4 20%	7 35%	2 10%	2 10%	סך - הכל

לוח מס' 34

סך הכל	אין תשובה	7+	5-6	3-4	0	השתחרר או שאין ילדים נוספים	מספר ביקורי הילדים האחרים בכלא במשך ששת החודשים האחרונים לפי האב
							ה מ ק מ
11 55%	0 0%	4 20%	1 5%	3 15%	1 5%	2 10%	ירושלים
9 45%	1 5%	0 0%	1 5%	1 5%	4 20%	2 10%	באר - שבע
20 100%	1 5%	4 20%	2 10%	4 20%	5 25%	4 20%	סך - הכל

לוח מס' 35

סך הכל	7+	5-6	3-4	1-2	0	מספר ביקורי החניך בכלא במשך ששת החודשים האחרונים לפי האם
						ה מ ק מ ם
12 48%	7 28%	1 4%	1 4%	3 12%	0 0%	ירושלים
13 52%	3 12%	3 12%	2 8%	2 8%	3 12%	באר - שבע
25 100%	10 40%	4 16%	3 12%	5 20%	3 12%	סך - הכל

לוח מס' 36

סך הכל	7+	5-6	3-4	1-2	0	השתחרר או שאין ילדים נוספים	מספר ביקורי הילדים האחרים בכלא במשך ששת החודשים האחרונים לפי האם
						ה מ ק מ ם	
12 48%	2 8%	2 8%	1 4%	3 12%	2 8%	2 8%	ירושלים
13 52%	3 12%	1 4%	1 4%	1 4%	5 20%	2 8%	באר - שבע
25 100%	5 20%	3 12%	2 8%	4 16%	7 28%	4 16%	סך - הכל

אין תשובה	בכלל לא מרוצה	לא כל-כך מרוצה	מרוצה	מרוצה מאוד	מה מידת שביעות רצון האב
					ה ת ח ו מ י ם
0	1	8	5	4	אורך הביקור בכלא
1	0	2	5	10	המסגרת הקבוצתית של הביקור
2	0	0	1	15	נוכחות החונך בביקור
1	0	0	3	14	מה עשיתם בזמן הביקור
0	3	3	6	6	מקום הביקור
5	4	1	3	5	העזרה של העו"ס בכלא לביקור
5	4	5	2	2	העובדה שרק ילד אחד השתתף בביקור ושאר הילדים לא השתתפו

אין תשובה	בכלל לא מרוצה	לא כל-כך מרוצה	מרוצה	מרוצה מאד	דרגת שביעות רצון האב
					ה ת ח ו מ י ם
0 0%	0 0%	5 20%	3 15%	12 60%	כל כמה זמן הם נפגשו
1 5%	0 0%	0 0%	4 20%	15 75%	מקום המפגשים
3 15%	0 0%	2 10%	4 20%	11 55%	אורך של כל מפגש
1 5%	0 0%	2 10%	3 15%	14 70%	תוכן המפגשים
2 10%	1* 5%	1 5%	4 20%	12 60%	הביקורים לכלא
0 0%	0 0%	0 0%	5 25%	15 75%	אישיות החונך
4 20%	0 0%	0 0%	4 20%	12 60%	מין החונך
0 0%	0 0%	0 0%	2 10%	18 90%	יחס החונך לילד
1 5%	0 0%	0 0%	3 15%	16 80%	היחס של החונך אליך
1 5%	0 0%	1 5%	1 5%	17 85%	הבנתו של החונך את הקשיים של הילד
4 20%	0 0%	1 5%	3 15%	12 60%	הבנתו של החונך את בעיות האסיר

* לא היו כלל ביקורים בכלא במסגרת הפרוייקט.

מידת שביעות רצון האם מהחונכות	מרוצה מאד	מרוצה	לא כל-כך מרוצה	בכלל לא מרוצה	אין תשובה	ה ת ח ו מ י ם
כל כמה זמן הם נפגשו	13	8	4	0	1	
	50%	31%	15%	0%	4%	
מקום המפגשים	19	4	3	0	0	
	73%	15%	12%	0%	0%	
אורך של כל מפגש	19	4	3	0	0	
	73%	15%	12%	0%	0%	
תוכן המפגשים	18	6	2	0	0	
	69%	23%	8%	0%	0%	
הביקורים לכלא	17	3	2	1	3*	
	65%	12%	8%	4%	11%	
אישיות החונך/ת	21	4	0	0	1	
	81%	15%	0%	0%	4%	
מין החונך/ת	21	1	0	0	4 ^{****}	
	81%	4%	0%	0%	15%	
היחס של החונך/ת לילד	25	0	0	0	0	
	100%	0%	0%	0%	0%	
היחס של החונך/ת אליך	22	3	1	0	0	
	84%	12%	4%	0%	0%	
הבנתו של החונך/ת את הקשיים של הילד	22	2	1	0	1	
	84%	8%	4%	0%	4%	
הבנתו של החונך/ת את הבעיות של משפחת האסיר	20	2	0	0	4	
	77%	8%	0%	0%	15%	

* לא היו כלל ביקורים.
** לא משנה המין.

לוח מס' 40

סך הכל	חלש	חזק	חזק מאד	הקשר שהחניך חש כלפי האב
				ה מ ק ו ם
12 48%	1 4%	2 8%	9 36%	ירושלים
13 52%	1 4%	3 12%	9 36%	באר-שבע
25 100%	2 8%	5 20%	18 72%	סך - הכל

לוח מס' 41

סך הכל	חלש	חזק	חזק מאד	הקשר שהחניך חש כלפי המשפחה
				ה מ ק ו ם
12 48%	1 4%	3 12%	8 32%	ירושלים
13 52%	0 0%	4 16%	9 36%	באר-שבע
25 100%	1 4%	7 28%	17 68%	סך - הכל

לוח מס' 42

סך הכל	לא אכפת לה	פחות	יותר	כפי שיש	הקשר שאת רוצה בינד ובין בעלך
					ה מ ק ו ם
12 48%	1 4%	1 4%	7 28%	3 12%	ירושלים
13 52%	0 0%	2 8%	8 32%	3 12%	באר-שבע
25 100%	1 4%	3 12%	15 60%	6 24%	סך - הכל

לוח מס' 43

סך הכל	תשובה אין	רעה	טובה	טובה מאד	הרגשתו האישית של החניך
					ה מ ק ו ם
12 48%	1 4%	1 4%	3 12%	7 28%	ירושלים
13 52%	0 0%	1 4%	9 36%	3 12%	באר-שבע
25 100%	1 4%	2 8%	12 48%	10 40%	סך - הכל

לוח מס' 44

סך הכל	אין תשובה	כלל לא פעיל	לא כל-כך פעיל	פעיל	פעיל מאד	תיפקוד חברתי של החניך בביה"ס
						ה מ ק ו ם
12 48%	0 0%	1 4%	1 4%	4 16%	6 24%	ירושלים
13 52%	1 4%	0 0%	1 4%	4 16%	7 28%	באר-שבע
25 100%	1 4%	1 4%	2 8%	8 32%	13 52%	סך - הכל

לוח מס' 45

סך הכל	כלל לא פעיל	לא כל-כך פעיל	פעיל	פעיל מאד	השתתפות בפעילות חברתית מחוץ לבית
					ה מ ק ו ם
12 48%	1 4%	0 0%	5 20%	6 24%	ירושלים
13 52%	0 0%	3 12%	0 0%	10 40%	באר-שבע
25 100%	1 4%	3 12%	5 20%	16 64%	סך - הכל

היסג' החניך בלימודים	טובים מאד	טובים	נמוכים	נמוכים מאד	סך הכל
					המקום
ירושלים	2 8%	8 32%	1 4%	1 4%	12 48%
באר-שבע	3 12%	6 24%	2 8%	2 8%	13 52%
סך - הכל	5 20%	14 56%	3 12%	3 12%	25 100%

לא דירג	7	6	5	4	3	2	1	לא הטרידו כלל	דירוג הטרדות
									פירוט הטרדות
1	3	3	2	3	0	0	0	8	איך להתמודד בכלא
1	0	0	0	1	6	3	6	3	הקשר שלי עם האשה
1	0	1	5	2	0	0	1	10	הקשר עם המשפחה הרחבה
1	0	0	0	0	6	5	7	1	מה קורה לילדי
0	1	0	0	4	1	4	3	7	במה אעבוד לאחר השחרור
0	0	1	1	4	4	7	2	1	מצב כלכלי
0	2	5	3	0	0	0	0	10	היחס של הסביבה למשפחתי
0	0	0	0	0	0	0	1*	0	אחר

* הסביבה העבריינית מקשה על התהליך השיקומי שלי.

אין תשובה		בכלל לא		לא כל-כך		התפתח		דרגת ההתפתחות - לפי מקום
ירושלים ב"ש		ירושלים ב"ש		ירושלים ב"ש		ירושלים ב"ש		התחומים
1	1	0	0	2	3	11	8	דימוי עצמי
2	4	1	1	3	1	8	6	הקשר עם המשפחה
3	2	0	2	8	1	3	7	הקשר עם האב
1	2	0	1	5	2	8	7	החיים החברתיים
1	3	2	2	4	3	7	4	תחום הלימודים

תשובה אין	כלל לא טוב 5	4	3	2	מצויין 1	ה ד ר ה
						ה ת ח ו מ י ם
3	0	2	1	9	11	הקשר שלך עם החניך
6	0	1	4	12	3	הפעילות שעשית עם החניך
9	1	2	8	4	2	מקום המפגשים
5	0	1	5	9	6	תדירות המפגשים
8	0	1	7	9	1	ציוד וכלי עזר
4	0	1	2	8	11	הדרכה אישית שקבלת
4	0	0	4	10	8	ההדרכה הקבוצתית שקבלת
4	0	2	0	8	12	הקשר שלך עם משפחת החניך
5	1	1	6	12	1	אורך תקופת החונכות
6	0	3	7	4	6	הקשר עם חונכים אחרים
5	1	2	11	6	1	הפיצוי הכספי לחונכות

מידת הסיפוק שהתחום תרם לד	תרם הרבה	תרם	לא כל-כך תרם	בכלל לא תרם	אין תשובה	ה ת ח ו ם
החונכות כחוויה חדשה	10	9	3	1	3	
מעורבות חברתית	9	10	3	1	3	
נתינה למישהו אחר	14	10	1	0	1	
תשלום - מלגה	6	13	5	0	2	
עזרה לילד במצוקה	13	9	3	0	1	
פיתוח קשרים חדשים או קיימים	10	11	3	1	1	
קידום מקצועי	2	1	7	11	5	

שאלון רקע על האב

מס. זהוי

--	--	--	--

1 - 4

הכלי

0	1
---	---

5-6

1. שם פרטי: _____ שם משפחה: _____
2. מספר שנות לימוד: _____ (במסגרת מלאה: ביה"ס, ישיבה; מכללה; מוסד להשכלה גבוהה וכד')
3. ארץ מוצא: _____
4. ארץ מוצא אב האסיר: _____
5. סוג העבירה שבגללה יושב בכלא: _____
6. כמה פעמים היה במאסר?
מאסר ראשון

1

מאסר שני

2

מאסר שלישי או יותר

3
---
7. לכמה זמן נדון למאסר שנים (+ 7 חודשים מחושב כשנה)

--	--
8. כמה זמן כבר יושב בכלא הפעם שנים (+ 7 חודשים מחושב כשנה)

--	--
9. בעוד כמה זמן ישתחרר? חודשים

--	--

13-14

15

16-17

10. האם האסיר שירת בצה"ל?

כן, מלא

1

כן, חלקי

2

לא

3

18

11. האם האסיר משתתף באיזו תוכנית הכשרה מקצועית או בתכנית לימודים
בבית הסוהר?

כן

1

לא, הסיבה:

2

19

12. כל כמה זמן מותר לאסיר:

לשלוח מכתב

להשתמש בטלפון

לבקר בבית

לקבל מכתבים

לקבל שיחת טלפון

לקבל בקור מהבית

□ □ □ □

1. איפה גרה המשפחה שלך כעת?

בבית

אצל משפחה של אשתי

מפוזרים, לפרט:

אחר, פרט:

1
2
3
4

20

2. הכתובת הנוכחית של המשפחה:

טלפון:

-----

3. שמות ילדיו?

שם	מין	גיל	ביה"ס (במדויק)	סידור אחר

4. סה"כ מספר הילדים

□ □
21-22

5. במה עסקת לפני כניסתך לכלא?

□
23

-----

6. אם עבדת, האם העבודה היתה:

עצמאי	1
שכיר-מלא	2
שכיר-חלקי	3
אחר, פרטי	4
לא עבד	5
	24

7. מה מעסיק אותך בעיקר בימים אלה? מתוך הדברים הבאים, מה הראשון בחשבות עבורך? השני / שלישי/רביעי וכו'.

איד להתמודד כאו בכלא	☐	25
הקשר שלי עם אשתי	☐	26
הקשר שלי עם המשפחה הרחבה (הורים אחים וכו')	☐	27
מה קורה לילדי	☐	28
במה אעבוד (גו'ב) אחרי שאשתחרר מהכלא	☐	29
מצב בריאותי	☐	30
היחס של הסביבה למשפחתי	☐	31
אחר, פרטי	☐	32

8. במשך 6 החודשים האחרונים כמה פעמים אתה:

קבלת בקורים מהמשפחה	פעמים	☐	33-34
קבלת מכתבים מהילדים	פעמים	☐	35-36
בקרת בבית	פעמים	☐	37-38
כתבת לילדים	פעמים	☐	39-40
טלפנת הביתה	פעמים	☐	41-42

9. מתי קבלת לאחרונה מהבית

בחדש האחרון	לפני 1-3 חודשים	לפני 3-6 חודשים	לפני יותר מ-6 חודשים	אף פעם לא
5	4	3	2	1
5	4	3	2	1
5	4	3	2	1

דואר 43
 שיחת טלפון 44
 ביקור 45

10. מי השתתף בביקור זה מהבית?

46

11. מתי אתה יזמת קשר עם הבית בפעם האחרונה?

בחדש האחרון	לפני 1-3 חודשים	לפני 3-6 חודשים	לפני יותר מ-6 חודשים	אף פעם לא
5	4	3	2	1
5	4	3	2	1
5	4	3	2	1

דואר 47
 שיחת טלפון 48
 ביקור 49

12. איזה קשר היית רוצה עם המשפחה בתקופה זו

- כפי שיש 1
- פחות 2
- יותר: עם מי: 3
- באיו צורה: 50
- 51

13. האם היחסים בינך ובין ילידך לפני המאסר היו בדרך כלל

- קרובים מאוד 1
- קרובים 2
- לא כל כך קרובים 3
- בכלל לא קרובים 4

14. האם היחסים בינך ובין אשתך לפני המאסר היו בדרך כלל

קרובים מאוד	1
קרובים	2
לא כל כך קרובים	3
בכלל לא קרובים	4

53

15. מאז מאסרך, האם היחסים בינך ובין ילדיך

השתפרו, במה: _____	1
לא השתנו	2
התדרדרו במה: _____	3

54

16. מאז מאסרך, האם היחסים בינך ובין אשתך

השתפרו, במה: _____	1
לא השתנו	2
התדרדרו במה: _____	3

55

17. האם אתה מעוניין בהשתתפות אחד מילדך בפרוייקט חונכות?

כן	1
לא	2

56

18. אינך ילד מתאים ביותר לפרוייקט לפי דעתך? _____

19. מדוע אתה בוחר בילד זה? _____

57

20. מה הייתה רוצה שהילד יקבל מהחונכות? _____

58

אני מאשר את השתתפות בני/בתי בפרוייקט חונכות אם הדבר יתאפשר

חתימת האב: _____

העדות המאריינת:

שאלון מוקדם לאם

מס. זיהוי

1 - 4

הכלי 3

5

שם:

שם הבעל: _____

כתובת: _____ טל: _____

1. כמה זמן אתם גרים בכתובת הנוכחית?

מאז שהבעל במאסר _____ שנים

1

מלפני שהבעל במאסר _____ שנים

2

6

2. האם אתם גרים ב:

דירה בבעלותכם, דמי מפתח

1

דירה מושכרת

2

אצל קרובי משפחה

3

אחר, פרטי: _____

4

7

3. כמה ילדים יש לך?

שם הילד		מין	גיל	ביה"ס	כיתה	של הנישואין	
קודם של בעלי	הנוכחי	קודם שלי	קודם שלי	קודם שלי	קודם שלי	הנוכחי	קודם שלי

סה"כ מס' הילדים

8 9

9. מהם הדברים המעסיקים אותך בעיקר היום (דרגו לפי סדר החשיבות
(1= הדבר המעסיק ביותר, 2 = הדבר השני בחשיבותו וכו')

לפרט:

א. איך להתמודד עם זה שבעלך בכלא:

17

ב. הקשר שלך עם בעלך:

18

ג. הקשר שלך עם המשפחה (הורים אחים וכו')

19

ד. מה קורה לילדים:

20

ה. מצבך הכלכלי:

21

ו. מצבך הבריאותי:

22

ז. יחס הסביבה אליך ולילדיך:

23

ח. בדידות:

24

ט. דיור:

25

י. אחר, מה?

26

10. האם סיפרת לילדיך על מאסר אביהם?

כן

1

לא, למה לא:

2

27

11. האם היחסים בינך ובין ילדיכם לפני המאסר בעלך היו:

קרובים מאוד

1

קרובים

2

לא כל כך קרובים

3

בכלל לא קרובים

4

28

הילד החניך הוא הילד ה:

- 1 גדול
- 2 אמצעי
- 3 קטן
- 4 יחיד

10

4. האם את עובדת?

- 1 כן, מלא במה:
- 2 כן, חלקית במה:
- 3 לא

11

5. כמה שנים למדת?

(במסגרת מלאה: ביה"ס, ישיבה, מכללה וכו')

12 13

6. באיזו ארץ נולדת?

--

14

7. באיזו ארץ נולד אביך?

--

15

8. האם אתם משפחה:

- 1 חרדית
- 2 דתית
- 3 מסורתית
- 4 חילונית

16

12. האם היחסים בינך ובין בעלך לפני המאסר בעלך היו:

- קרובים מאוד
- קרובים
- לא כל כך קרובים
- בכלל לא קרובים

1
2
3
4

29

13. מאז מאסר בעלך, האם היחסים בינך ובין הילדים

- השתפרו, במה:
- לא השתנו
- התדרדרו במה:

1
2
3

30

14. מאז מאסר בעלך, האם היחסים ביניכם

- השתפרו, במה:
- לא השתנו
- התדרדרו במה:

1
2
3

31

15. האם התגלו בעיות מיוחדות אצל ילדיכם (בגיל 5-14) מאז מאסר בעלך:

א. שם הילד _____

לא

כן, פרטי:

1
2

32

ב. שם הילד _____

לא

כן, פרטי:

1
2

33

ג. שם הילד _____

לא

כן, פרטי:

1
2

34

16. במשך 6 החודשים האחרונים, כמה פעמים בעלך

בקר הביתה

פעמים

35-36

כתב הביתה

פעמים

37-38

טלפן הביתה

פעמים

39-40

17. במשך 6 החודשים האחרונים, כמה פעמים הילדים

בקרו אצל אבא

פעמים, שמות הילדים שבקרו

41-42

כתבו מכתב לאבא

פעמים, שמות הילדים שכתבו

43-44

18. איזה קשר היית רוצה עם בעלך בתקופה זו

כפי שיש

פחות

יותר

1

2

3

45

19. איזה קשר היית רוצה שיהיה בין הילדים ובעלך בתקופה זו

כפי שיש

פחות לפרט

יותר, לפרט

1

2

3

46

20. כיצד את מעריכה כל אחד מילדוך (בגיל 5-14) בתחומים הבאים)

שם הילד _____ שם הילד _____ שם הילד _____

חזק מאוד	1	2	3	4	5	חזק מאוד	1	2	3	4	5	חזק מאוד	1	2	3	4	5	שאלה	50	52
5	4	3	2	1		5	4	3	2	1		5	4	3	2	1		הישגים בלימודים	47	49
5	4	3	2	1		5	4	3	2	1		5	4	3	2	1		טיפקוד חברתי בביה"ס	50	52
5	4	3	2	1		5	4	3	2	1		5	4	3	2	1		השתתפות בפעילות חברתית מחוץ לבית	53	55
5	4	3	2	1		5	4	3	2	1		5	4	3	2	1		היחס לאב	56	58
5	4	3	2	1		5	4	3	2	1		5	4	3	2	1		היחס למשפחה (לא כולל האב)	59	61
5	4	3	2	1		5	4	3	2	1		5	4	3	2	1		ההרגשה האישית	62	64

21. האם בעבר היה לכם נסיון עם חונכות בבית?

----- איך היה -----

כן	1
לא	2

65

22. האם את מעוניינת שמשפחתך תשתתף בפרוייקט חונכות כולל בקורים לאב בכלא?

כן	1
לא	2

למה לא:

אני מאשרת את השתתפות בני/בתי בפרוייקט חונכות כולל בקורים לאב בכלא במידה וילדי מתקבל לפרוייקט חונכות. אני אוכל להשתתף בקבוצת אמהות בשעות הבוקר/ אחר הצהריים/ הערב

----- חתימת האם -----

הילד הנבחר: _____ הערות הממלא: _____

מס. זיהוי

שאלון לחונך - קדם תוכנית

הכלי 0 5
5 6

תאריך: _____ שם החונך: _____

כתובת מגורים: עיר _____ שכונה _____

1. מין

זכר 1
נקבה 2
7

2. גיל:

8 - 9

3. מהו מסגרת הלימודים הנוכחי שלך?

חוג
שנה 10-11

4. ארץ מוצא _____

12

6. ארץ מוצא האב _____

13

7. איך נודע לך על הפרויקט? _____

_____
14

8. מדוע החלטת להשתתף בפרויקט? _____

_____
15

9. כיצד נוצר הקשר עם מרכזת הפרויקט?

16

פרט:

10. האם היה לך נסיון בעבר ב:

בעבודה התנדבותית

17

כמדריך בתנועת נוער

18

בעבודה קהילתית

19

אחר

20

11. עד כמה האספקטים הבאים היו חשובים בהחלטתך לפנות לפרויקט?

בכלל
לא
חשוב

לא
כל כך
חשוב

חשוב
_____

חשוב
מאוד

לעשות משהו חדש או מעניין

21

להיות מעורב מבחינה חברתית

22

לתת למישהו אחר

23

לקבל תשלום

24

לעזור לילד במצוקה

25

לפתח כישורים חדשים או קיימים

26

להתקדם מבחינה מקצועית

27

אחר

28

12. הערות כלליות:

מס. 100

1 4

תורת המוסר והאמנות

הכרטיז 0 7

5 6

תאריך:

מספר:

נוכחתי

אני מצהיר כי כל המידע הנמסר כאן הוא נכון

המסופק לי

המסופק לי

1. שם המועמד:

2. תאריך הלידה:

3. מספר זהות:

4. חתום:

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18

תאריך: _____

מס. זיהוי

1 4

דו"ח אישי להזרמת החונך

הכלי 0 6

5 6

שם החונך: _____ תאריך: _____

קבוצה: _____ שם החניך: _____

נושאי השיחה (בעיות הישגים שהועלו ע"י החונך ביחס לילד וביחס לתיפקודו של החונך)

_____
_____
_____
_____
_____

מה הוזלטי (הצעות להתערבות, שינוי בגישה לילד וכו')

_____
_____
_____
_____
_____

הערות נוספות

_____
_____
_____
_____

חתימת המדריכה

מס. זיהוי
1 4

דו"ח פגישת חונך וחנייה

הכלי
5 6

תאריך
7 12
שנה חודש יום

שם החנייה _____ שם החונך _____

1. משך הפגישה משעה _____ עד שעה _____

2. סה"כ זמן הפגישה _____ דקות _____ שעות _____

3. מקום המפגש (אם היו כמה מקומות - כתוב את כולם) _____

13

4. האם עוד מישהו נוכח בפגישה? אם כן, מי? _____
מזווע? _____

14

5. ציון (הקף בעיגול) כל מה שעשיתם החנייה ואתה בפגישה הזאת.

פרט

סוגי פעולות

1. בחוץ - פעילות אקטיבית
(ספורט, אופנים, וכו')

15

2. בחוץ - פעילות פורמאלית
(מזיאון, קולנוע, גן חיות)

16

3. בחוץ - בקור חברתי

17

4. בחוץ - בקור לאב בכלא

18

5. בבית - לימודים

19

6. בבית - פעילות יצירתית
(תחביבים, הכנת ארוחה)

20

7. בבית - פעילות פורמאלית
(טלויזיה, דמקה וכו')

21

8. אחר, פרט _____

22

6. ציור (הקוף בעיגול) את הנושאים העיקריים עליהם שוחחתי בפגישה הזאת.
פרט נושאים

- 1. ביה"ס   23 24
- 2. אמא   25 26
- 3. אבא   27 28
- 4. אחים או אחיות   29 30
- 5. משפחה ובית כללית   31 32
- 6. חברים   33 34
- 7. החניך - אישי   35 36
- 8. חונכות   37 38
- 9. העולם בחוץ, חזשות, מדע, כללי וכו'   39 40
- 10. אחו, פרט   41 42

7. נושאים שהועלו ע"י החונך (פרט) :

8. נושאים שהועלו ע"י החניך (פרט) :

9. הפגישה הבאה בינינו תוקיים בתאריך _____

☐	☐	☐	☐	☐	☐
43					48

שנת הודש יוט

10. הערותי אם ישנם דברים חשובים או מעניינים נוספים - אנא כתוב אותם בשורות הבאות   49

1001 מנת החונך :

שאלון סופי לאב

מס' זהוי

--	--	--	--	--

1 - 4

הכלי

1	1
---	---

5 - 6

שם: _____

שם הילד החניך: _____

מה מעסיק אותך בעיקר בימים אלה? **דגל** את הדברים הבאים לפי דרגת חשיבותם. החשוב ביותר = 1, השני = 2 וכו'.

איר להתמודד כאן בכלא

7

הקשר שלי עם אשתי

8

הקשר שלי עם המשפחה הרחבה (הורים, אחים וכו').

9

מה קורה לי לדי

10

במה אעבוד (גו'ב) אחרי שאשתחרר מהכלא

11

מצב כלכלי

12

היחס של הסביבה למשפחתי

13

אחר, פרט:

14

במשך 6 החודשים האחרונים כמה פעמים הילד החניך ביקר אצלך?

15

הילדים האחרים ביקרו אצלך פעמים.

16

הילד החניך כתב לך? פעמים

17

הילדים האחרים כתבו לך?
פנמים

18

במשך 6 החודשים האחרונים האם היחסים בינך ובין _____
(הילד החניך):

1	השתפרו, פרט:
2	לא השתנו
3	התדרדרו, פרט:

19

במשך 6 החודשים האחרונים האם היחסים בינך ובין שאר הילדים:

1	השתפרו, פרט:
2	לא השתנו
3	התדרדרו, פרט:

20

במשך 6 החודשים האחרונים האם היחסים בינך ובין אישתר?

1	השתפרו, פרט:
2	לא השתנו
3	התדרדרו, פרט:

21

איזה קשר היית רוצה עם המשפחה בתקופה זו?

1	כפי שיש.
2	יותר, עם מי?
3	באילו צורה:

22

האם החונך עזר ל- (הילד החניך)?

- 1 מאד עזר.
- 2 עזר.
- 3 לא כל כך עזר
- 4 בכלל לא עזר

23

במה הוא עזר בעיקר?

24-25

האם החונכות הספיקה, או שהיית רוצה ש- (שם החניך)

יקבל עוד.

1 כן, הספיקה.

2 לא הספיקה, הסיבה:

26

במה החונכות לא עזרה ל- (שם החניך) ושהיית רוצה שהיא תעזור לו?

27-28

האם היית מרוצה מהחונכות מהבחירות הבאות:

פירוט התשובה	מרוצה מאוד	מרוצה	לא כל-כך מרוצה	בכלל לא מרוצה
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4

- 29 כל כמה זמן הם נפגשו
- 30 מקום המפגשים
- 31 אורך של כל מפגש
- 32 תוכן המפגשים
- 33 הביקורים לכלא
- 34 אישות החונך
- 35 מין החונך
- 36 היחס של החונך לילד
- 37 היחס של החונך אליך
- 38 הבנתו של החונך את את הקשיים של הילד
- 39 הבנתו של החונך את בעיות משפ' האסיר

האם היית מרוצה מהביקורים במסגרת החונכות - בתחומים הבאים:

פירוט התשובה	מרוצה מאוד	מרוצה	לא כל-כך מרוצה	בכלל לא מרוצה
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4
	1	2	3	4

- 40 אורך הביקור
- 41 המסגרת הקבוצתית של הביקור
- 42 נוכחות החונך בביקור
- 43 מה עשיתם בזמן הביקור
- 44 מקום הביקור
- 45 העזרה של העו"ס בכלא לביקור
- 46 העובדה שרק ילד אחד השתתף בביקור ושאר הילדים לא השתתפו

האם לדעתך נוכחותו של החונך תרמה לביקור ילדך בכלא? פרט

_____
_____
48-47

האם העובדה ש _____ (שם החניך) קבל חונך השפיעה של יותר הילדים במשפחה?

_____
_____
49

האם זה השפיע גם עליך?

_____
_____
50

הפרויקט בו _____ (שם החניך) השתתף הוא חדש, והופעל השנה בפעם הראשונה. אנחנו מאוד מודים לך על שיתוף הפעולה ומקווים שנהנית. אנחנו מעוניינים לשמוע כל הערה שלך, כדי שנוכל להביאה בהמשך פיתוח השירות.

_____
_____
_____
_____

ב ת ו ד ה

שאלון סופי לאם

מס' זהוי
1 - 4

הכל
5 - 6

שם: _____ שם הבעל: _____

שם הילד החניך: _____

האם עברת בית במשך השנה האחרונה?

כן. מתי: _____ הסיבה: _____
לא
7

האם ילדת במשך השנה האחרונה?

כן מתי: _____
לא
8

במשך 6 החודשים האחרונים, כמה פעמים בעלך בקר הביתה? _____

פעמים
9 10

כתב הביתה

פעמים
11 12

טלפן הביתה

פעמים
13 14

במשך 6 החודשים האחרונים כמה פעמים (הילד החניך) בקר אצל אבא, וכמה פעמים יתר הילדים בקרו?

הילד החניך בקר

פעמים

15	16

הילדים האחרים בקרו

פעמים

17	18

הילד החניך כתב לאבא

פעמים

19	20

הילדים האחרים כתבו לאבא

פעמים

21	22

איזה קשר היית רוצה שיהיה בין _____ (הילד החניך) ובעלך בתקופה זו?

כפי שיש

1

פחות לפרט:

2

יותר לפרט:

3

23

איזה קשר היית רוצה שיהיה בין בעלך ויתר הילדים במשפחה התקופה זו?

כפי שיש

1

פחות לפרט:

2

יותר לפרט:

3

24

איזה קשר היית רוצה בינך ובין בעלך בתקופה זו?

כפי שיש

1

פחות לפרט:

2

יותר לפרט:

3

25

כיצד את מעריכה את _____ (הילד החניך) בתחומים הבאים?

חלש מאוד	1	2	3	4	חזק מאוד		
5						הישגים בלימודים	26
5						תפקוד חברתי בביה"ס	27
5						השתתפות בפעילות חברתית מחוץ לבית	28
5						ביחס לאב	29
5						היחס למשפחה (לא כולל האב)	30
5						ההרגשה האישית	31

האם החונך עזר ל _____ (הילד החניך)

- 1 מאוד עזר
- 2 עזר
- 3 לא כל כך עזר
- 4 בכלל לא עזר

32 במה הוא עזר בעיקר?

_____

_____ 33 34

_____

האם החונכות הספיקה, או היית רוצה ש _____ (הילד החניך) יקבל עוד.

1 כן הספיק

2 לא הספיק, הסיבה _____

35

במה החונכות לא עזר ל _____ (שם החניך) ושהיית רוצה שזה יעזור לו?

_____

_____ 36 37

_____

האם היית מרוצה מהחונכות מהבחירות הבאות:

מרוצה מאוד	מרוצה	לא כל כך	בכלל לא מרוצה	פירוט התשובה
1	2	3	4	38 כל כמה זמן הם נפגשו
1	2	3	4	39 מקום המפגשים
1	2	3	4	40 אורך של כל מפגש
1	2	3	4	41 תוכן המפגשים
1	2	3	4	42 הבקורים לכלא
1	2	3	4	43 אישיות החונך/ת
1	2	3	4	44 מין החונכ/ת
1	2	3	4	45 היחס של החונך/ת לילד
1	2	3	4	46 היחס של החונך/ת אליך
1	2	3	4	47 הבנתו של החונך/ת את הקשיום של הילד
1	2	3	4	48 הבנתו של החונך/ת את הבעיות של משפחת אסיר

האם העובדה ש _____ (שם החניך) קבל חונך/ת השפיע על יתר הילדים במשפחה?

_____ איך?   49-50

האם זה השפיע גם עליך? איך?

_____   51 52

הפרויקט בו _____ (שם החניך) השתתף הוא חדש. הפעילו אותו לפעם הראשונה השנה. אנחנו מעוניינים לשמוע כל הערה שלך, ולהביא אותה בחשבון בהמשך פיתוח השרות

_____
 _____
 _____

שאלון לחונך בסיום הפרויקט

מס' זהוי
 הכלי
 5 - 6

שם החונך _____ שם החניך _____ תאריך _____

נא להעריך את חוויתך בתור חונך בתחומים הבאים:

פרוט ההערכה	מצויין					
	בכלל לא טוב	5	4	3	2	1
הקשר שלך עם החניך	5	4	3	2	1	☐
הפעולות שעשית עם החניך	5	4	3	2	1	☐
מקום המפגשים	5	4	3	2	1	☐
תדירות המפגשים	5	4	3	2	1	☐
ציווד וכלי עזר	5	4	3	2	1	☐
ההדרכה האישית שקבלת	5	4	3	2	1	☐
ההדרכה הקבוצתית שקבלת	5	4	3	2	1	☐
הקשר שלך עם משפחת החניך	5	4	3	2	1	☐
אורך תקופת החונכות	5	4	3	2	1	☐
קשר עם חונכים אחרים	5	4	3	2	1	☐
הפיצוי הכספי לחונכות	5	4	3	2	1	☐

7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17

האם, לפי דעתך, החניך שלך התפתח בתחומים הבאים בתקופת החונכות?

פרוט ההערכה ודוגמאות	התפתח מאוד	התפתח	לא כ.כ	בכלל לא	התדרדר
18 דמוי עצמי	1	2	3	4	5
19 הקשר עם המשפחה בבית	1	2	3	4	5
20 הקשר עם האב	1	2	3	4	5
21 חיים חברתיים	1	2	3	4	5
22 תחום הלימודים	1	2	3	4	5
23 תחום אחר _____	1	2	3	4	5

במה החונכות עזרה לחניך בעיקר לפי דעתך?

_____ 24

_____

במה החניך צריך עזרה היום?

_____ 25

_____

האם שנה נוספת של חונכות דרושה לחניך

כן. במה? לפרט

_____ 1

לא לפרט

_____ 2

_____ 26

באיזו מידה התכנים הבאים תרמו לסיפוק שלך בתור חונך?

	תרם הרבה	תרם	לא כ.כ. תרם	בכלל לא תרם
27 החונכות כחוויה חדשה	1	2	3	4
28 מעורבות חברתית	1	2	3	4
29 נתינה למישהו אחר	1	2	3	4
30 התשלום - מלגה	1	2	3	4
31 עזרה לילד במצוקה	1	2	3	4
32 פיתחתי קשרים חדשים או קיימים	1	2	3	4
33 קידום מקצועי	1	2	3	4
34 אחר -----	1	2	3	4

האם אתה מעוניין לעבוד שנה נוספת בתור חונך? מה הסיבה לתשובתך?

1	כן, עם אותו חניך
2	כן, עם חניך אחר
3	לא

35 במה תוכנית החונכות יכולה להתפתח כדי להשתפר בשנה הבאה?

אנחנו נקרא בעיון גם כל הערה נוספת שיש לך בנוגע לפרויקט החונכות והחוויה שלך בו בשנה האחרונה.

בתודה לשיתוף פעולה - ובהצלחה בהמשך דרכך.

